

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Adriana Palánová

KONCEPCE OSN NA UDRŽENÍ SVĚTOVÉHO MÍRU A BEZPEČNOSTI

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. Mag. phil. Dr. iur. Harald Christian
Scheu, Ph.D.

Katedra: Mezinárodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 24. listopadu 2009

„Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.“

V Praze dne 24. listopadu 2009

Adriana Palánová

Chtěla bych vyjádřit své upřímné poděkování Doc. Mag. phil. Dr. iur. Haraldu Christianu Scheuovi, Ph.D. za důvěru při volbě tématu, za odborné vedení, cenné rady a shovívavý přístup v průběhu zpracování diplomové práce, bez jehož podpory a pomoci by nebylo snadné danou problematiku prezentovat.

OBSAH

Úvod	8
1. Základní vymezení pojmů mezinárodního míru a bezpečnosti	11
2. Historie OSN a vývoj koncepce mezinárodního míru a bezpečnosti	21
2.1. Společnost národů a přístup k mezinárodnímu míru	21
2.2. Založení OSN	23
2.3. OSN v období konfliktu Východ-Západ (1945 - 1990)	24
2.4. OSN po skončení období konfliktu Východ Západ (1990 - 2000)	28
2.5. Mírové operace	30
2.5.1. První generace mírových operací	31
2.5.2. Druhá generace mírových operací	33
2.6. Počátek 21. století a fenomén terorismu	34
2.6.1. Pojetí terorismu	34
2.6.2. Právní instrumenty OSN vztahující se k terorismu	37
2.6.3. Postoj OSN v boji proti terorismu po 11. září 2001	39
3. Rozdělení pravomocí mezi orgány OSN se zaměřením na Radu bezpečnosti a Valné shromáždění	44
3.1. Dělbá moci	44
3.2. Valné shromáždění OSN a jeho pravomoci	45
3.3. Rada bezpečnosti OSN	48
3.3.1. Základní vymezení členské základny	49
3.3.2. Rada bezpečnosti OSN a její funkce	49
3.3.3. Rada bezpečnosti OSN a její legitimitnost	53
3.4. Vztah Valného shromáždění a Rady bezpečnosti OSN	54
3.4.1. Primární pravomoc Valného shromáždění OSN	56
3.4.2. Subsidiární pravomoc Valného shromáždění OSN	57
4. Zákaz použití síly	59
4.1. Obecné vymezení	59
4.2. Legální použití síly se zaměřením na sebeobranu	65
4.2.1. Individuální sebeobrana dle Charty OSN	68
4.2.2. Kolektivní sebeobrana dle Charty OSN	70
5. Kolektivní bezpečnost	73

Závěr	77
Seznam použité literatury	80
Resumé	89

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

Dok.	Dokument
GA	Generally Assembly
ICJ	International Court of Justice
ICJ Rep.	Sbírka rozsudků a posudků Mezinárodního soudního dvora
KLDR	Korejská lidově demokratická republika
MINURCAT	The United Nations in the Central African Republic and Chat
MONUC	Mission in the Democratic Republic of the Congo
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Organizace Severoatlantické smlouvy)
ONUC	United Nations Operation in the Congo
Op. cit.	Opus citatum
OSN	Organizace spojených národů
Sb.	Sbírka zákonů České republiky
SC	Security Council
SC Res.	Rezoluce Rady bezpečnosti OSN
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
UN Doc	United Nations Document
UN Charter	The Charter of the United Nations (Charta OSN)
UNAMA	The United Nation Assistance Mission in Afghanistan
UNAMSIL	The United Nations Mission in Sierra Leone
UNEF	United Nations Emergency Force
UNIFICYP	United Nations Forces in Cyprus

UNIFIL	United Nations Observation Group in Lebanon
UNIKOM	United Nations Iraq-Kuwait Observation Mission
UNMIK	The United Nations Interim Administration Mission in Kosovo
UNMISET	The United Nations Mission of Support in East Timor
UNSCOM	The United Nations Special Commission
UNTAET	The United Nations Transitional Administration in East Timor
UNTSO	The United Nations Truce Supervision Organization
USA	United States of America (Spojené státy americké)

ÚVOD

Mír i bezpečnost se po dějiny generací považují za podstatnou součást lidského soužití. Obsahové vymezení pojmů mír a bezpečnost je poměrně složité. Snaha o jejich reálný popis jde ruku v ruce s plynutím času a vývojem situace na mezinárodní scéně a bude vždy předmětem debat.

Nacházíme se ve 21. století. Mezinárodní mír, bezpečnosti a nejistota z budoucnosti není o nic méně aktuální téma než na počátku 20. století. Mezinárodní společenství došlo ve svém vývoji daleko. Lidská společnost je organizována a řízená právem. Cílem Organizace spojených národů je přinést do mezinárodního společenství hodnoty k docílení mírového soužití mezi státy. Přesto 21. století přineslo mnoho nových a drastičtějších událostí. Mezi tyto nové události patří masové teroristické útoky (např. USA, Španělsko), obavy z použití nukleárních zbraní (např. Severní Korea, Pákistán) a masivní porušování lidských práv v některých částech světa (např. humanitární krize v Dárfúru).

Podob konfliktních situací je dnes mnoho. Jádrem bývá střet protichůdných ideálů, zájmů, potřeb a hodnot (morálních, právních). S ohledem na prostudování dějin a s přihlédnutím k dnešnímu světovému vývoji lze dojít k jednoznačnému názoru, že v dějinách lidstva neexistuje více diskutabilní prostor pro přijetí řešení, jak zabránit dnešním a budoucím hrozbám válek. S každou ukončenou válkou a novou zkušeností se hledá cesta k poučení a k zabránění budoucímu opakování. Důležitým bodem v historickém vývoji je vymezení útočných válek v mezinárodním právním řádu jako nejtěžší mezinárodní zločin. Reálná situace při vzájemném soužití mezi státy je však složitější. Otázkou stále zůstává - je někdy možné nalézt skutečné řešení k dosažení mírových vztahů mezi státy?

Cílem této práce je prozkoumat a zmapovat Organizaci spojených národů (dále jen 'OSN') a vývoj koncepce mezinárodní bezpečnosti a míru, který nastal od založení Organizace do současnosti, a z této analýzy se pak pokusit nastínit možný vývoj Organizace a možný dopad tohoto vývoje na udržování mezinárodního míru a bezpečnosti.

V kapitole první bude v obecné rovině nahlédnuto do rozličných témat spojených s OSN. Podstatnou část této kapitoly bude tvořit vymezení pojmů

mezinárodního míru a bezpečnosti, kolektivní bezpečnosti a bezpečnosti státu. Dále budou definovány hlavní metody OSN pro řešení konfliktů. Také se zmíním o významu spolupráce OSN s regionálními organizacemi pro zachování mezinárodního míru a bezpečnosti.

Druhá kapitola bude zaměřena na vývoj OSN. Nejprve bude krátce nastíněno období po 1. světové válce a s tím související založení první stálé mezinárodní organizace Společnosti národů. V časové posloupnosti bude následovat období vzniku její nástupnické mezinárodní organizace OSN a dále vývoj koncepce OSN na udržení světového míru a bezpečnosti v průběhu období studené války, období po ukončení studené války a na počátku 21. století. Jednotlivé časové odstupňované etapy vývoje OSN budou porovnávány a budou tvořit podstatnou část této kapitoly. V souvislosti s vývojem OSN nahlédnu i na fungování Rady bezpečnosti OSN a Valného shromáždění OSN či do mírových operací OSN.

Třetí kapitola odkryje problematiku kompetencí a funkcí dvou nejvýznamnějších orgánů OSN, a to Rady bezpečnosti a Valného shromáždění. Z důvodu přehlednosti je tato kapitola rozčleněna do čtyř částí. V části první bude zmínka o akademickém pojednání, zda existuje dělba moci v OSN. Část druhá bude věnována Valnému shromáždění, část třetí Radě bezpečnosti. V závěru této kapitoly dojde k vzájemnému porovnání kompetencí Rady bezpečnosti a Valného shromáždění s ohledem na odpovědnost za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti.

Ve čtvrté kapitole bude nastíněn vývoj od zákazu války až po zákaz použití síly a jeho právní kvalifikace dle Charty OSN. Nahlédnu do Definice agrese a do Deklarace o zásadách mezinárodního práva týkajících se přátelských vztahů a spolupráce mezi státy, která byla přijata Valným shromážděním za účelem posílení mezinárodního míru a bezpečnosti a která definuje nejdůležitější základní zásady mezinárodního práva, mezi které patří i zásada nepoužití síly. Dále se zaměřím na výjimky ze zásady nepoužití síly v souladu s článkem 51 Charty OSN – tj. na právo na individuální a kolektivní sebeobranu.

V kapitole páté bude pojednáno o kolektivní bezpečnosti. Uvedu význam kolektivní bezpečnosti, její historický vývoj a právní zakotvení kolektivní

bezpečnosti v Chartě OSN, zejména pojednám o kapitolách VI, VII a VIII Charty OSN.

S ohledem na rozsah a velké množství informací ohledně OSN se pokusím zaměřit jen na nejpodstatnější události, rezoluce a deklaráce, jež mají největší relevanci k tématu této diplomové práce.

KAPITOLA

1.

ZÁKLADNÍ VYMEZENÍ POJMŮ MEZINÁRODNÍHO MÍRU A BEZPEČNOSTI

Na koncepci mezinárodního míru a bezpečnosti v Chartě Organizace spojených národů¹ je založena základní myšlenka OSN. OSN si dle článku 1 odstavec 1 Charty OSN klade za cíl *'udržovat mezinárodní mír a bezpečnost'* a v případě ohrožení či porušení mezinárodního míru a bezpečnosti má právo podnikat účinná *'kolektivní opatření, aby se předešlo a odstranilo ohrožení míru a byly potlačeny útočné činy nebo jiná porušení míru'*. Základní idea OSN udržovat mezinárodní mír a bezpečnost se objevuje v mnoha dalších ustanoveních Charty OSN. Konkrétně jde například o článek 2 odstavec 6, článek 47 odstavec 1, článek 48 odstavec 1, článek 51 či článek 99 Charty OSN.

Pro úplné proniknutí do problematiky zachování mezinárodního míru a bezpečnosti v mezinárodním společenství je důležité si nejprve tyto základní pojmy - mezinárodní mír a bezpečnost (mezinárodní, státu, kolektivní) – obecně definovat. Dále vymežit, jak lze dosáhnout mezinárodního míru a bezpečnosti za pomoci hlavních nástrojů OSN pro řešení konfliktů a s tím související vydefinování pojmu mírových operací.

Hovoří-li se o **mezinárodním míru**, z logického hlediska nevystává jiná možná reakce, než zdůraznění, že dosažení mezinárodního míru je možné jen za podmínky neexistence hrozby mírovému soužití, neexistence konfliktu či války. V pojetí k dosažení neexistence hrozby mírovému soužití a udržení mezinárodního míru se nese prohlášení obsažené v preambuli Charty OSN, která uvádí *'uchránit budoucí pokolení od metly války'*, *'pěstovat snášlivost a navzájem žít v míru jako dobří sousedé'* či *'sjednotit své síly k udržení mezinárodního míru'*. V konfliktních případech se OSN snaží převážně jednat a řešit spory mírovými prostředky, což nevyklučuje použití vojenských sil. Ozbrojené síly lze však použít jen za výjimečných okolností a přesně stanovených podmínek vymezených

---

¹ Vyhláška č. 30/1947 Sb. O chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora, sjednaných dne 26. června 1945 na konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci, konané v San Francisku.

v mezinárodním právu. Důvody ke konfliktům mezi státy mohou být dle okolností různé, ale většinou pramení z ekonomických či sociálních problémů a obtížné vzájemné komunikace.

Josef Mrázek definuje **mezinárodní bezpečnost** jako „stav mezinárodních vztahů, kdy nejsou ohroženy zájmy bezpečnosti jednotlivých států, a není ohrožován mezinárodní mír“². Komplex mechanismů zajišťující mezinárodní mír a bezpečnost je spojen s vymýcením jakýchkoli hrozeb z doby minulé, současné či budoucí, tedy dosažení a vytvoření rovnováhy sil mezi státy a mezi národy. Podstatou mezinárodního společenství je, že představuje záruku mechanismu kolektivní akceschopnosti proti jakémukoli individuálnímu narušiteli mezinárodní bezpečnosti. Důležitým dokumentem, jenž se vztahuje k mezinárodní bezpečnosti je *Deklarace o posílení mezinárodní bezpečnosti*³ z roku 1970. Základem fungování OSN je vymezení mezinárodního právního řádu. Dle této Deklarace platí, že při konfliktu mezi závazky členských států OSN dle Charty OSN a jejich závazky dle jiných mezinárodních smluv, závazky vyplývající z Charty směrem k členským státům musí zvítězit. Valné shromáždění OSN pobízí členské státy hledat cestu ke zdokonalení implementace prostředků a metod, jež se nacházejí v Chartě OSN a jež výlučně slouží pro pokojné urovnání sporů či jiných situací, či zastavení toho, co pravděpodobně může ohrozit zachování mezinárodního míru a bezpečnosti, včetně vyjednávání, šetření, zprostředkování, usmíření, rozhodčího řízení, soudního urovnání sporů. Rada bezpečnosti by měla při jednání takových sporů nebo situací také vzít v potaz, že obecným pravidlem by mělo být, že právní spory by měly být předkládány stranami k Mezinárodnímu soudnímu dvoru v souladu s ustanovením Statutu tohoto soudu.⁴

Co zakládá **bezpečnost státu**, není jednoduché definovat. O bezpečnosti státu „je možno hovořit, je-li zajištěn jeho mírový, svobodný a nezávislý vývoj“⁵. Bezpečnost států je zejména založena na vlastních vojenských jednotkách. Mezinárodní bezpečnost je pak založena zejména na přátelských vztazích a na zachování určitých hodnot mezi státy.

---

² MRÁZEK, Jan, *Právo mezinárodní bezpečnosti a odzbrojení*, Academia, Praha, 1990, str. 70.

³ General Assembly, A/RES/25/2734 *Declaration on strengthening of international security*, 1970.

⁴ Dok. op. cit. (3).

⁵ Mrázek, J., op. cit. (2), str. 70.

Kolektivní bezpečnost je možné definovat jako institucionalizovaný, celosvětový nebo regionální systém, ve kterém státy smluvně souhlasí společně odrazit jakýkoli útočný čin či jiné neoprávněné užití síly za pomoci členských států takového systému. Koncept kolektivní bezpečnosti je primárně určen proti neoprávněnému užití síly uvnitř skupiny států tvořících kolektivní bezpečnost, než proti vnějšímu ohrožení takové skupiny. Tedy odrazit útok jednoho členského státu proti druhému.⁶ Důležitost vzájemné pomoci a podpory v rámci OSN vyplývá z článku 2 odstavec 5 Charty OSN, který říká, že *‘všichni členové poskytnou Organizaci spojených národů veškerou pomoc při každé akci, kterou podnikne podle této Charty a vystříhají se poskytovat pomoc kterémukoli státu, proti němuž Organizace spojených národů podniká preventivní nebo donucovací akci’*. Pomoc a vzájemná podpora napadenému státu je hlavní ideou. V případě užití síly proti kterémukoli státu se v rámci OSN předpokládá ochrana prostřednictvím systému kolektivní bezpečnosti, a to zejména dle kapitoly VI a VII Charty OSN. Samotný pojem kolektivní bezpečnosti však není v Chartě ani v jiné mezinárodní smlouvě definován.

Podle J. Mrázka *právo mezinárodní bezpečnosti* a odzbrojení zahrnuje následující komponenty:

1. Systém zásad a norem směřujících k odvrácení války a použití síly v mezinárodních vztazích k zajištění mezinárodního míru a bezpečnosti,
2. Mechanismus kolektivní bezpečnosti,
3. Organizace kolektivní sebeobrany,
4. Právní záruka odstranění hrozby války, zejména jaderné,
5. Mechanismus regulace zbrojení a odzbrojení,
6. Mechanismus kontroly,
7. Institut odpovědnosti.⁷

K udržování mezinárodního míru a bezpečnosti OSN za dobu své existence vytvořila **metody pro řešení konfliktů**. Dle bývalého generálního tajemníka

---

⁶ DELBRÜCK, Jost, *Collective Security*, in: Encyclopedia of Public International Law, Volume One, North Holland, Amsterdam, 1992, str. 646–656.

⁷ Mrázek, J., op. cit. (2), str. 84.

Boutrose Boutrose-Ghaliho, jak uvádí ve své zprávě Agenda pro mír⁸, jsou nejdůležitější tyto metody pro udržování mezinárodního míru a bezpečnosti: *preventivní diplomacie (preventive diplomacy), obnova míru (peacemaking) a udržování míru (peace-keeping)*.

Metody či nástroje lze používat pouze se souhlasem konfliktních stran. Tento postup je výrazem respektu ke státní suverenitě. Ve vztahu ke státní suverenitě a členství v OSN je nutno dodat, že dobrovolným vstupem do Organizace a členstvím v mezinárodním společenství stát má stále svoji suverenitu, ale je vždy nutné najít hranici této státní suverenity. Toto lze považovat za základní pravidlo. Na jedné straně OSN nemá pravomoc zasahovat do vnitřních záležitostí státu, na druhé straně musí existovat určitá mez, aby bylo možno dojít k určité vzájemnosti ve vztazích mezi státy pod vedením OSN.

Preventivní diplomacie je *'jednání mající za úkol předejít vzniku sporů mezi znesvářenými stranami, zabránit eskalaci již existujících sporů v konfliktu a omezit rozsah konfliktů, v případě, že nastanou'*.⁹

V případě preventivní diplomacie jde o strategii, která je založená na vyjednávání. Podstatou je zamezit sporům nebo jednáním před jejich přeměnou do ozbrojených konfliktů. Preventivní diplomacie může být vedena osobně generálním tajemníkem OSN nebo prostřednictvím specializovaných zprostředkovatelů. Další podstatou preventivní diplomacie je, že v případě propuknutí konfliktu lze tuto metodu použít k omezení jeho rozsahu. V průběhu let OSN vyvinula propojenou síť k včasnému varování. Velký význam lze vidět směrem k dnešním otázkám, např. vzhledem k riziku nukleárního nebezpečí. Důležité je analyzovat situaci a doporučit další postup. Své významné postavení zde mají regionální organizace pro jejich možnost užšího napojení ke konfliktním místům a včasnému varování. Každý další krok musí být založen na zmapování konkrétní situace. Diplomatičké jednání za úspěšného postupu může dojít k navození důvěry mezi stranami a ke snaze vyřešit konflikt.

---

⁸ UN Doc A/47/277 - S/24111 *Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31. January 1992: An Agenda for Peace*, 17 June 1992.

⁹ Dok. *An Agenda for Peace*, op. cit. (8).

Obnova míru je *'jednání, jež přivádí nepřátelené strany k dohodě prostřednictvím mírových prostředků, jež jsou předvídaný v kapitole VI Charty OSN'*.¹⁰

Obnova míru je svým významem zařazena mezi preventivní diplomacii a udržováním míru. Jde o použití diplomatických prostředků za účelem přimět konfliktní strany k ukončení válečných operací a ke snaze dojít k mírovému urovnání sporu. Kapitola VI Charty OSN přináší vyčerpávající výčet takových prostředků. Taková jednání jsou doplněna deklaracemi a rezolucemi ze strany Valného shromáždění. Zprostředkování a vyjednávání se může ujmout Generální tajemník, nebo i jednotlivec, jenž je jmenovaný Radou bezpečnosti, Valným shromážděním nebo Generálním tajemníkem. V případě uložení sankcí dle článku 41 Charty OSN je důležité, že státy, jež čelí zvláštním ekonomickým problémům, mají právo konzultace s Radou bezpečnosti dle článku 50 Charty OSN.¹¹

Dle kapitoly VI Charty OSN, článku 33 odstavec 1 Charty OSN *'strany v každém sporu, jehož trvání by mohlo ohrozit udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, budou nejprve usilovat o jeho řešení vyjednáváním, šetřením, zprostředkováním, řízením smířčím, rozhodčím nebo soudním, použitím oblastních orgánů nebo ujednání nebo jinými pokojnými prostředky podle vlastní volby'*.

Postup Rady bezpečnosti dle článku 33 odstavec 2 Charty OSN má povahu pouze doporučující nikoli právně závaznou. Takový postup by měl následovat poté, kdy se strany sporu nejprve samy snažily vyřešit spor prostředky uvedenými v článku 33 odst. 1 Charty OSN.¹²

Mírové prostředky dle článku 33 odstavec 1 lze dále členit a obecně specifikovat jako:

1) **Diplomatická jednání**, ve kterém sporné strany samy stanoví obsah urovnání sporu vzájemnou dohodou, účast třetích činitelů má pouze usnadnit navázání kontaktu.¹³ Do této kategorie spadá:

---

¹⁰ Dok. *An Agenda for Peace*, op. cit. (8).

¹¹ Dok. *An Agenda for Peace*, op. cit. (8).

¹² ONDŘEJ, Jan, *ODZBROJENÍ prostředek zajištění mezinárodního míru a bezpečnosti*, 2 rozšířené vydání, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň, 2008, str. 60 – 72.

¹³ POTOČNÝ, Miroslav, ONDŘEJ, Jan, *Mezinárodní právo veřejné, Zvláštní část 4. doplněné a rozšířené vydání*, Praha C.H. Beck, Praha, 2003, str. 300.

a) *Vyjednávání* – účelem je pomoci ke zlepšení podmínek vyvolávající konflikt mezi spornými stranami. Podstatou je přímý kontakt mezi stranami sporu, které si předkládají své požadavky, projednávají sporné body a snaží se nalézt vzájemně souhlasné řešení. Jde o častý způsob urovnávání sporů.¹⁴

b) *Šetření* - je založeno na objasňování objektivních údajů pomocí vyšetřování sporných skutečností za účasti třetích osob. K tomu určená zvláštní komise vydává právně nezávaznou zprávu, jež ponechává na stranách sporu, aby posléze uzavřely dohodu, která by byla závazná.¹⁵ Způsob tohoto postupu je upraven v Pravidlech o zřizování a fungování vyšetřovacích komisí v Haagské úmluvě (1907)¹⁶.

c) *Zprostředkování* nebo-li *mediace* - je blízká k vyjednávání. Mediátor je osobou účastnící se projednávání sporu mezi stranami sporu. Pomocí vlastních návrhů může přispět ke kompromisnímu řešení, které je akceptovatelné pro obě strany sporu. Tento mírový prostředek má v praxi OSN svou významnou úlohu.¹⁷

d) *Řízení smírčí* - je založeno na kombinaci dvou prvků, a to vyšetřování a zprostředkování. Smírčí komise je zde pověřena úkolem spočívajícím ve vyšetření sporných údajů. Posléze stranám předkládá své návrhy na jejich řešení. Takové návrhy nejsou právně závazné.¹⁸

2) **Mezinárodní soudní řízení** (v širším smyslu), v němž výsledná rozhodnutí jsou závazná pro sporné strany.¹⁹ Do této kategorie spadá:

a) *Rozhodčí řízení* (arbitráž) - podstatou je souhlas (např. ad hoc, rozhodčí dohoda) sporných stran se sestavením rozhodčího soudu. Jde o mimosoudní projednání sporu, kde je výhodou flexibilita. Strany určují obsazení soudů a aplikovatelné právo. Nevýhodou takového projednání je finanční zátěž a nejistota rozhodčí jurisprudence. Výrok je konečný, závazný, ale s možností revize.²⁰

---

¹⁴ TOMUSCHAT, Christian, *Pacific Settlement of Disputes*, in: SIMMA, Bruno, *The Charter of the United Nations: A commentary, Second Edition, Volume 1*, Oxford University Press, New York, 2002, str. 583–594.

¹⁵ Tomuschat, Ch., op. cit. (14), str. 583-594.

¹⁶ HOBZA, Antonín, *Dokumenty ke studiu mezinárodního práva*, Typus, Praha, 1931, str. 126.

¹⁷ Tomuschat, Ch., op.cit. (14), 583-594.

¹⁸ Tomuschat, Ch., op.cit. (14), 583-594.

¹⁹ Potočný, M., Ondřej, J., op.cit. (13), str. 300.

²⁰ Tomuschat, Ch., op.cit. (14), 583-594.

Pravidla rozhodčího řízení lze nalézt v Haagské úmluvě o pokojném vyřizování mezinárodních sporů (1899, 1907)²¹.

b) *Soudní řízení* - spor je řešen rozsudkem nestranného, stálého orgánů, jehož pravidla lze nalézt ve statutu soudu. Rozhodnutí soudního orgánu je závazné, ale neexistuje pravomoc vynutit jeho splnění. Modelem mezinárodního soudu je Mezinárodní soudní dvůr, jenž je dle čl. 92 Charty OSN charakterizován jako hlavní soudní orgán OSN působící podle statutu Mezinárodního soudního dvora, a jemuž náleží rozhodovat spory mezi státy.²²

Zbylou část mírových prostředků tvoří oblastní dohody a ujednání nebo jiné mírové prostředky.

Udržování míru je *'rozestavení misí OSN v přítomnosti za souhlasu všech stran, zahrnující vojenské jednotky OSN, policejní osoby, civilní personál. Udržování míru zahrnuje obojí – prevenci konfliktu a obnovu míru'*.²³

Právní podstatu tohoto instrumentu nelze nalézt v Chartě OSN. V odborném pojetí se hovoří o operacích na udržení míru jako o operacích dle kapitoly „VI a půl“²⁴. Označení „VI a půl“ znamená zařazení operací na udržování míru mezi kapitolu VI Charty OSN (Pokojné řešení sporů) a kapitolu VII Charty OSN (Akce při ohrožení míru, porušení míru a činech útočných). Tato metoda byla vyvinuta OSN za účelem řešení specifických situací v dřívějších letech, kdy bylo zjevné, že některá ustanovení Charty OSN, týkající se mezinárodního míru a bezpečnosti, nemohou být realizována, jak by bylo potřeba. Konkrétně šlo o ustanovení kapitoly VII Charty OSN, kterou nebylo možno politicky prosadit²⁵. Tyto operace schvaluje Rada bezpečnosti. Fungují pod kontrolou generálního tajemníka OSN. Dne 18. února 1965 byla zřízena *Speciální komise pro operace pro udržování míru*²⁶ za účelem zhodnocování všech sporných bodů. První mírovou operací byla operace v Palestině (UNTSO) červnu 1948.²⁷

---

²¹ Hobza, A., op.cit. (16), str. 117.

²² Tomuschat, Ch., op.cit. (14), 583-594.

²³ Dok. *An Agenda for Peace*, op. cit. (8).

²⁴ KIRGIS, Frederic L., Jr., *INTERNATIONAL ORGANIZATIONS in their LEGAL SETTING*, 2nd Ed., West Publishing Co., USA, 1993, str. 718.

²⁵ SUY, Erik, *United Nations Peacekeeping System*, in: *Encyclopedia of Public International Law*, Volume Four, North Holland, Amsterdam, 2000, str. 1143–1149.

²⁶ GA, Resolution 2006 (XXIX) of 18 February 1965.

²⁷ Kirgis, F. L., op.cit. (24), str. 720–721.

Mírové operace - výraz mírové operace lze považovat za obecný pojem, který lze vymezit v souladu s postupnou praxí OSN. Na počátku stály tzv. „*operace první generace* (klasický peacekeeping nebo také operace na udržení míru), které se řídí principy zavedenými v padesátých letech 20. století.“²⁸ Jde o operace dle kapitoly „VI a půl“²⁹, které jsou charakteristické neutrálním postojem OSN ke vzniklým situacím, kdy OSN působí převážně jako mediátor mezi státy. Vojenské jednotky OSN sledují příměří mezi zneprátenými stranami a činí neustrannou záruku, že druhá strana neporuší příměří.³⁰ Postupně přicházela definice mírových operací dle kapitoly VII, tj. operací zahrnující vojenské jednotky, které OSN ustanovuje s cílem obnovit mezinárodní mír a bezpečnosti v oblasti konfliktu. Takové operace jsou založeny na souhlasu stran. Nikdy nezahrnují jen vojenský personál, ale i civilisty (politické, administrativní funkce). Cíle bývá dosaženo bez použití sil, s výjimkou sebeobrany.³¹ Jde o tzv. *mírové operace druhé generace*.³²

Shora uvedené tři nástroje (preventivní diplomacie, obnova míru a udržování míru) mohou být použity jen se souhlasem stran zainteresovaných v konfliktu. Souhlas stran je výrazem respektu ke státní suverenitě. S odpovědností OSN za mezinárodní mír a bezpečnost souvisí i sankce a schvalování vojenského zásahu. Donucovací prostředky však nepotřebují souhlas příslušných stran. Právní základ k donucovacím prostředkům lze nalézt v kapitole VII Charty OSN. Sankce mohou mít mnoho podob a Rada bezpečnosti k nim přistupuje výjimečně, v krajních případech, jestliže je ohrožen mír a bezpečnost a zároveň již byl uplatněn diplomatický postup k řešení situace. Ze strany Rady bezpečnosti jde o snahu se vyhnout použití násilí a zároveň přimět stát, aby respektoval zásady a cíle stanovené Chartou OSN.

Závěrem k metodám pro udržování míru bych se ještě chtěla krátce zmínit o postupu OSN za situace, kdy postup OSN byl úspěšný a situace přechází z války

---

²⁸ URBANOVSKÁ, Jana, *Operace OSN na udržení míru v Africe po skončení studené války – předpoklady úspěchu*, str. 22–46, publikace Mezinárodní vztahy, č. 3/2008, Ústav mezinárodních vztahů, Praha, 2008.

²⁹ Tento výraz použil bývalý Generální tajemník OSN Dag Hammarskjöld.

³⁰ DOYLE, Michael W., *Discovering the Limits and Potential of Peacekeeping*, in: OTUNNU, Olara A., DOYLE, Michael W., *Peacemaking and Peacekeeping for the New Century*, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., USA, 1998, str. 1-20.

³¹ Kirgis, F. L., *op. cit.* (24), str. 717.

³² Doyle, M. W., *op. cit.* (30), str. 1-20.

k míru. Jedná se o institut **budování míru**, který je vymezen v Agendě pro mír takto *'nový koncept, jehož hlavním cílem je zabránit znovuvypuknutí ozbrojených konfliktů tím, že se snaží řešit hlavní ekonomické, sociální, kulturní a humanitární příčiny i následky konfliktu. Výsledkem by mělo být prostředí, které by nejen zabránilo opakování konfliktu, ale také zvýšilo důvěru a prospěch lidí a vedlo k trvalému míru a udržitelnému rozvoji'*³³. Jde o souhrn činností s dlouhodobějším rázem, jež navrácí státy k normálnímu životu. Může jít například o pomoc s obnovením státní administrativy či pomoc s uskutečněním voleb. OSN má zde úlohu prostředníka a snaží se přispět k nastolení všech podmínek k mírovému soužití mezi státy za spolupráce ostatních (civilních) činitelů.

Neméně významnou úlohu při zachování mezinárodního míru a bezpečnosti mají regionální organizace (NATO, Evropská Unie či Africká Unie). Regionální organizace se staly spolupracovníky OSN, zejména v oblasti mírových operací. Mezinárodněprávní úpravu vztahující se ke spolupráci mezi OSN a regionálními organizacemi lze nalézt v kapitole VIII Charty OSN. Mezi příklady partnerství z poslední doby lze uvést např. Afghánistán a politická mise OSN (UNAMA) s jednotkami NATO nebo partnerství v Čadu (MINURCAT), kde OSN spolupracuje s Evropskou unií. OSN poskytuje operaci policejní pozorovatele a školitele, Evropská unie pomocí svých vojenských jednotek zajišťuje bezpečnost v oblasti³⁴. Z hlediska vývoje se očekává do budoucnosti další hledání přátelských cest pro zesílení takové spolupráce mezi OSN a regionálními organizacemi, aby tato spolupráce byla maximálně přínosná. OSN bude vždy nést hlavní odpovědnost za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, a to nejen pro zakotvení tohoto cíle v Chartě OSN, ale také z důvodu, že regionální organizace nemají dostatečné kapacity pro zajištění tak velkého rozsahu mírových operací.

Zabezpečení mezinárodní míru a bezpečnosti posiluje spolupráce mezi národy, ale rozvrací je křehké, nezahojené, problematické skutečnosti, plynoucí z historického vývoje, jež se zdají neřešitelnými (komplikovaná situace v Pásmu Gaza, jež trvá od roku 1967). „Útočná válka je dnes kvalifikována jako nejtěžší

---

³³ Dok. *An Agenda for Peace*, op. cit. (8).

³⁴ UN, Informační centrum v Praze, *Zprávy: Mírové mise navazují partnerství s regionálními organizacemi*, ze dne 30.05.2008 [online], [cit.2009-06-16]. Dostupné z WWW: < <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1437> >.

mezinárodní zločin.“³⁵ Přesto nelze vyloučit existenci válek a konfliktů. Bezpečnost a mír jsou spojovány se státy jako takovými, proto jednotlivé státy musí respektovat suverenitu ostatních jednotlivých států a zdržet se jakýchkoli zásahů do územní integrity nebo do politické nezávislosti.

---

³⁵ DAVID, Vladislav, SLADKÝ, Pavel, ZBOŘIL, František, *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*, Leges, Praha, 2008, str. 374.

KAPITOLA

2.

HISTORIE OSN A VÝVOJ KONCEPCE MEZINÁRODNÍHO MÍRU A BEZPEČNOSTI

Organizace spojených národů je nejen organizace mající bohatou minulost, ale pro své ideály či cíle má důležité postavení i v budoucnosti. Jde o mezinárodní fórum se zvláštní odpovědností za regulování mezinárodní politické situace, ve kterém jsou zastoupeny členské státy a které za dobu své působnosti načerpalo nepřehledné množství mezinárodních zkušeností.

2.1. Společnost národů a přístup k mezinárodnímu míru

Koncepce OSN se začala rozvíjet s nárůstem myšlenek spojených s vizí mírového soužití mezi státy. Předchůdcem OSN byla Společnost národů, první stálá mezinárodní organizace s mezinárodní politickou aktivitou, založená na principu kolektivní bezpečnosti, jež pro nenaplnění svého poslání byla později nahrazena OSN.

Společnost národů byla zrozena ze zkázy vyplývající z první světové války, kdy vznikla touha po mírovém pořádku. Iniciace k vytvoření komplexní celosvětové organizace, jež by byla složena z nezávislých, států vzešla od amerického prezidenta Woodrowa Wilsona. Odborná literatura hovoří o tzv. *Wilsonových 14 bodech*³⁶, které předpokládaly kolektivní ochranu v rámci Společnosti národů.

K faktickému založení Společnosti národů došlo podepsáním Versailleské mírové smlouvy z roku 1919³⁷, jejíž součástí se stal zakládající dokument organizace, a to *Pakt společnosti národů* (nešlo o samostatnou smlouvu v právním slova smyslu³⁸, ale byl včleněn do všech Versailleských mírových smluv), jenž

---

³⁶ ŽALOUDEK, Karel, *Encyklopedie politiky*, Libri, Praha, 1999.

³⁷ např. Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Německem a Protokol, podepsané ve Versailles dne 28. června 1919, z. č. 217/1921 Sb. z. a n.

³⁸ HOBZA, Antonín, *Úvod do mezinárodního práva mírového*, část I., Praha, 1993, str.219.

vstoupil v platnost současně s Versailleskou mírovou smlouvou a sliboval vzájemnou spolupráci k eliminaci agrese mezi státy.

Cíl Společnosti národů byl jasně a zřetelně ustaven v preambuli Paktu Společnosti národů: *‘Vysoké smluvní strany, uznávající, že k rozvoji a součinnosti mezi národy a k tomu, aby se jim zaručil mír a bezpečnost, je dlužno přijmout jisté závazky, že se neuchýlí k válce, veřejně udržovat vztahy mezinárodní založené na spravedlnosti a čestnosti, přísně zachovávat předpisy mezinárodního práva, uznávané od nynějška za závazné normy jednání vlád, hájit spravedlnost a svědomitě zachovávat ve vzájemných stycích organizovaných národů všechny smluvní závazky uložené smlouvami, přijímat tuto úmluvu, již se zakládá Společnost národů’*³⁹.

Záměrem vytvoření Společnosti národů bylo zajistit, aby válka již nikdy nevypukla a docílit stability pro celý svět pomocí **kolektivní obrany**. Povinností stran bylo vyčerpat všechny prostředky umožňující pokojné řešení sporů. Fakticky Pakt však nikdy válku nezakazoval. Důsledkem tohoto nedostatku a díky „vhodnosti obecných formulací Paktu Společnosti národů došlo k přijetí Briand-Kellogova paktu v roce 1928“⁴⁰, který poprvé v dějinách lidstva zakazoval válku.

K negativnímu hodnocení Společnosti národů náleží, že nedokázala přispět ke stabilitě na politické mezinárodní scéně. Ve 30. letech 20. století její existence nezabránila uzavření Mnichovské dohody a tedy budoucímu vzniku 2. světové války.

Společnost národů neubránila ani postupu Číny a Japonska v letech 1931 a 1937 ve sporu o Mandžusko, které právně náleželo Číně (problém anexe Číny Japonskem). Během konfliktu o Mandžusko se ministr zahraničí USA (Stimson) obrátil na Čínu a Japonsko se svým prohlášením, že americká vláda neuznává jakékoli okolnosti, smlouvy nebo dohody odporující Briand-Kellogovu paktu (tzv. Stimsonova doktrína). Tato doktrína našla své vyjádření i v rezoluci Společnosti národů z roku 1932.⁴¹

---

³⁹ Dok. op. cit. (37).

⁴⁰ Ondřej, J., op. cit. (12), str. 39.

⁴¹ BINDSCHEDLER, Rudolf L., *Annexation*, in: Encyclopedia of Public International Law, Volume One, North Holland, Amsterdam, 1992, str. 168–172.

Mezi orgány Společnosti národů náležely: Shromáždění, Rada a Stálý sekretariát (článek 2 Paktu Společnosti národů).

K formálnímu rozpuštění Společnosti národů došlo v roce 1946.

2.2. Založení OSN

Koncept nové politické organizace s přímo stanovenými pravomocemi se vyvinul po vstupu Spojených států amerických do druhé světové války roku 1941.

Vznik nového mezinárodního politického fóra provázelo prohlášení vytyčující poválečný mírový systém amerického prezidenta Franklina Delano Roosevelta a britského ministerského předsedy Winstona Churchilla.

Dne 1. ledna 1942 podepsalo 26 spojeneckých států *Deklaraci spojených národů*⁴², navrženou Spojenými státy americkými. Tento dokument hovořil o společném boji nad fašistickými státy, o respektování cílů vytyčených v Atlantické chartě (USA, Velká Británie)⁴³, o spolupráci s ostatními signatárními vládami, a byl to též první dokument, kde se objevil výraz Spojené národy. Během podzimu roku 1944 na konferenci v Dumbarton Oaks (Čína, Velká Británie, USA, SSSR)⁴⁴ byl vypracován návrh statutu mezinárodní organizace (podle kterého Valné shromáždění mělo být složeno ze všech členů, Rada bezpečnosti měla mít 11 členů – 5 stálých a 6 nestálých, odpovědnost Rady bezpečnosti za prevenci hrozby války). Tento návrh byl ponechán otevřený. V únoru 1945 na Jaltské konferenci (SSSR, USA, Velká Británie)⁴⁵ předložil americký prezident F. D. Roosevelt a W. Churchill prohlášení, kde v části čtvrté byl příslib týkající se založení obecné mezinárodní organizace pro udržování míru a bezpečnosti.

V den 25. dubna 1945 byla svolána do San Franciska tzv. *Konference Spojených národů o mezinárodní organizaci Spojených národů*, za účelem přípravy charty. V tento den se sešli představitelé 50 států, mezi nimiž byly i čtyři velmoci – Spojené státy, Velká Británie, SSSR a Čína. Později byla připravena a přijata

---

⁴² David, V., Sladký, P., Zbořil, Fr., op. cit. (35), str. 214.

⁴³ POTOČNÝ, Miroslav, ŠIBAJEVOVÁ, E. A., *Právo mezinárodních organizací*, Panorama, Praha, 1984, str. 48.

⁴⁴ Potočný, M., Šibajevová, E. A., op. cit. (43).

⁴⁵ Potočný, M., Šibajevová, E. A., op. cit. (43).

*Charta OSN*⁴⁶, která obsahuje preambuli a 111 článků upravujících cíle, členství, orgány či jiné instituty. Platnosti nabyla **24. října 1945**. Tento den je označován jako Den Spojených národů.

Prostřednictvím Charty OSN byly stanoveny práva a povinnosti členským státem (Československo bylo jedním z nich), základní principy a orgány Organizace spojených národů, a to Valné shromáždění, Rada bezpečnosti, Sekretariát, Ekonomická a sociální rada, Poručenská rada a Mezinárodní soudní dvůr. Hlavním sídlem se stal New York.

2.3. OSN v období konfliktu Východ - Západ (1945 – 1990)

S vkládáním nadějí do Společnosti národů a později do Organizace spojených států na poválečné mírové uspořádání mezi státy se po skončení druhé světové války objevil na mezinárodní scéně nový mocenský konflikt, jenž vyplýval z rozdílného přístupu k mezinárodní politice. Svět se stal bipolárním. Došlo k rozdělení moci mezi Svazem sovětských socialistických republik (SSSR) a Spojenými státy americkými (USA).

OSN byla oslabena mocenskou konfrontací a aktivním uplatňováním práva veta především ze strany SSSR, což vedlo k **oslabení zásady jednomyslnosti** v Radě bezpečnosti. Výsledkem bylo potlačení účinnosti kolektivní obrany zakotvené v Chartě OSN. Otázkou se stal další postup Rady bezpečnosti ve vztahu k vytyčeným cílům Charty OSN. Poté co Rada bezpečnosti byla neschopná přijmout rozhodnutí ve věci např. konfliktu v Řecku (1946/7)⁴⁷, vzrůstala u západních mocností touha po utlumení socialistických představ v Radě bezpečnosti. Západ (USA) využil svého dominantního postavení a prosadil postup, jež postupně obešel znehynění Rady bezpečnosti způsobené již zmíněným právem veta, a to pomocí volného výkladu Charty OSN. Šlo o tzv. Achesonův plán⁴⁸ (dle amerického ministra zahraničí), který byl přijat ve formě rezoluce *Sjednocení v míru*⁴⁹.

---

⁴⁶ Dok. *O chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora*, op. cit. (1).

⁴⁷ HAILBRONNER, Kay, KLEIN, Bruno, *Article 10, SIMMA*, Bruno, *The Charter of the United Nations: A commentary, Second Edition*, Volume 1, Oxford University Press, New York, 2002, str. 257 – 275.

⁴⁸ David, V., Sladký, P., Zbořil, Fr., op. cit. (35), str. 217.

⁴⁹ GA, Resolution 377 (V) *Uniting for Peace*, 1950.

Rezoluce č. 377 (V) byla přijata Valným shromážděním OSN dne 3. listopadu 1950 z popudu Spojených států amerických, a to půl roku po vypuknutí korejské války.

Hlavním cílem této rezoluce bylo zaměnit **těžiště kompetencí** Rady bezpečnosti a Valného shromáždění a rozšířit tak kompetence Valného shromáždění v oblasti zachování míru. Valné shromáždění dostalo oprávnění doporučit členským státům donucovací opatření, opatření ve formě použití ozbrojených sil, a to v případě ohrožení nebo porušení míru, či v případě útočného činu. Rada bezpečnosti přišla o své výsadní postavení v odpovědnosti za udržení míru a bezpečnosti za účelem překonání neschopnosti jejího vykonávání (z důvodu nejednomyslnosti svých stálých členů) ve věcech určených jí Chartou OSN.⁵⁰ Rezoluce Sjednocení v míru byla použita například v případě Konga 1960 či Afghánistánu 1980.

Na druhé straně schopnost OSN plnit svou roli ve věci mezinárodního míru a bezpečnosti nebyla oslabena zcela. Důvodem bylo, že některé konflikty integrovaly tyto mocnosti v jeden celek. Takovým příkladem integrace zájmu lze označit oblast Středního východu (mírové operace UNEF I, UNEF II).

Důležitým historickým vývojem po 2. světové válce prošel proces dekolonizace. Právní úpravu dekolonizace, práva na sebeurčení všech národů, prohlášení o nesamosprávných územích, mezinárodní poručenské soustavy či poručenské rady lze nalézt v Chartě OSN v kapitolách XI, XII, a XIII⁵¹. Záměrem OSN v 60. letech bylo urychlit proces dekolonizace, zabezpečit mír, lidská práva a ekonomický, sociální rozvoj těchto území. V roce 1960 Valné shromáždění přijalo *Deklaraci o poskytnutí nezávislosti koloniálním územím a národům*⁵². V roce 1962 byl ustanoven Speciální výbor (Zvláštní výbor o situaci související s plněním deklarace o poskytnutí samostatnosti koloniálním územím a národům)⁵³, který měl a má za úkol sledovat implementaci této Deklarace a činit doporučení ohledně aplikace. Cílem OSN tedy bylo zajistit všem národům rovnoprávnost a sebeurčení a zakončit tak dobu kolonialismu. Dalším dokumentem, dle něhož OSN postupovala

---

⁵⁰ STEIN, Eric, MORRISEY, Richard C., *Uniting for Peace Resolution*, in: Encyclopedia of Public International Law, Volume Four, North-Holland, Amsterdam, 2000, str. 1232–1235.

⁵¹ Dok. *O chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora*, op. cit. (1).

⁵² GA, A/RES/1514 (XV) *Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples*, 1960.

⁵³ GA, 1654 (XVI) *Resolution establishing the Special Committee on Decolonization*, 1961.

je *Rezoluce 1541 (XV)*⁵⁴ z roku 1960 schválená Valným shromážděním, která upravuje podmínky dosažení samostatnosti (dobrovolné přidružení k nezávislému státu, začlenění do nezávislého státu nebo dosažení samostatnosti).

Prostřednictvím dekolonizace narostl počet členských států z 51 na 159. Tento dramatický nárůst změnil rozložení moci ve Valném shromáždění.⁵⁵ Socialistické státy chytře zaujaly postoj k problematice dekolonizace a práva na sebeurčení národů, jež se týkala nových neutrálních států. Paradoxně Západ, u něhož by se dal očekávat převládající zájem k otázce svobody a práva na sebeurčení, nebyl schopen se připojit k této problematice, k novým nezávislým státům.⁵⁶ Následkem byl odklon zpět. Západ se odklonil od úspěšného postupu dle tzv. dispozitivního výkladu Charty OSN k výkladu kogentnímu, tedy k pojetí Rady bezpečnosti jako orgánu základního charakteru, kde předvídatelně mnoho západních vet jistilo zájem Západu, a to z důvodu, aby Svaz sovětských socialistických republik a nově vzniklé nekolonizované státy nezískaly případný vliv při hlasování ve Valném shromáždění o tak důležité otázce, jakou je zachování mezinárodního míru a bezpečnosti. Valné shromáždění mělo omezené rozhodování, a tedy subsidiární pozici. Úloha Valného shromáždění se obměnila o novou problematiku – požadavky třetího světa na realizaci nezávislosti řady dříve kolonizovaných států⁵⁷. O této době se hovoří jako o první dekádě za odstranění kolonialismu.

V říjnu 1970 došlo k přijetí *Deklarace o zásadách mezinárodního práva týkajících se přátelských vztahů a spolupráce mezi státy*⁵⁸. Tato deklarace se stala a stále je považována za nejdůležitější součást soudobého obecného mezinárodního práva. Deklarace vyhlásila sedm zásad tvořících normativní páteř mezinárodního práva, a které všechny jsou obsaženy v Chartě OSN.⁵⁹ Všech 7 zásad je založeno na aktivním konání států v mezinárodních vztazích.

---

⁵⁴ GA, A/RES/1541(XV) of 1960.

⁵⁵ WHITE, N. D., *Keeping the Peace: The United Nations and the maintenance of international peace and security*, Second edition, Manchester University Press, Manchester, 1997, str. 140.

⁵⁶ White, N. D., op.cit. (55).

⁵⁷ Hailbronner, K., Klein, op. cit. (47), str. 257–275.

⁵⁸ GA, A/RES/2625 (XXV), *Declaration on Principles of International Law Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations*, 1970.

⁵⁹ Potočný, M., Ondřej, J., op. cit. (13), str. 2.

O jaké zásady jde dle deklarace:

- 1) Zásada, že státy by se měly zdržet v jejich mezinárodních vztazích hrozby silou nebo použitím síly proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoli jiného státu;
- 2) Zásada, že státy mají urovnávat své mezinárodní spory mírovými prostředky takovým způsobem, aby ani mezinárodní mír, bezpečnost, a spravedlnost nebyly ohrožovány;
- 3) Povinnost nezasahovat do věcí, které patří do vnitřních pravomocí kteréhokoli státu v souladu s Chartou OSN;
- 4) Povinnost států navzájem spolupracovat;
- 5) Zásada rovných práv a sebeurčení národů;
- 6) Zásada svrchovaného rovnosti států;
- 7) Zásada poctivého dodržování závazků převzatých podle Charty OSN.⁶⁰

Dalším významným dokumentem se stala *Rezoluce o posílení úlohy OSN se zřetelem k udržení a upevnění mezinárodního míru a bezpečnosti, k rozvoji spolupráce mezi všemi národy a k podpoře norem mezinárodního práva upravujících vztahy mezi státy*⁶¹ ze dne 27. listopadu 1972. Rezoluce zdůrazňuje zesílení role OSN v udržení, upevnění mezinárodního míru a bezpečnosti, rozvoj spolupráce mezi národy a prosazování pravidel mezinárodního práva. Rozpoznává naléhavost, aby se OSN stala více efektivním nástrojem k ochraně, zesílení nezávislosti a suverenity států, tak jako nezcizitelnost práva každého národa rozhodnout o svém osudu bez vměšování zvenčí, a také oprávnění přijmout opatření v souladu s Chartou OSN proti agresorovi či jiným činům, které porušují mezinárodní mír a bezpečnost.

Lze shrnout, že vývoj OSN po druhé světové válce byl ovlivněn obdobím ideologického konfliktu Východ-Západ, tedy konkrétně prosazováním vlastních

---

⁶⁰ Dok. *Declaration on Principles of International Law Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations*, op. cit. (58).

⁶¹ GA, Resolution 2925 (XXVII) *Strengthening of the role of the United Nations with regard to the maintenance and consolidation of international peace and security, the development of cooperation among all nations and the promotion of the rules of international law in relations between States*, 1972.

zájmů SSSR a USA v Radě bezpečnosti a uplatňováním práva veta, a také vzrůstajícími novými konflikty v průběhu období dekolonizace.

2.4. OSN po skončení období konfliktu Východ - Západ (1990 – 2000)

Dekolonizační proces si našel své místo i po ukončení studené války, ale ve změněné podobě. Nové státy vznikly z důvodu rozpadu Svazu sovětských socialistických republik, obecně socialistického bloku. „Západní vítězství je potvrzeno částečně dle faktu, že mnoho z nových států, zvláště baltské státy, několik států z bývalé Jugoslávie a některé ostatní státy z dřívějších sovětských republik berou nejistý krok směrem k západnímu stylu vládnutí a ekonomice.“⁶² Za důležitý bod lze však pokládat, že tyto státy již nepokračovaly v protizápadním postoji ve Valném shromáždění OSN.

Nový rozměr se objevil ve vnímání konfliktů. Zatímco v předchozích letech šlo o konflikty mezi státy, od 90. let 20. století OSN častěji řešila **vnitrostátní konflikty**. Motivace vedoucí k vnitrostátním konfliktům byly různého typu, příkladem mohou být tzv. „*identitární konflikty, v nichž proti sobě stojí skupiny vytvořené na základě společné identity, tj. sdružující osoby téže národnosti, rasy i náboženství a propaganda v nich probouzí pocit ohrožení a demonizuje obraz nepřítele, stírá se rozdíl mezi kombaktanty a civilním obyvatelstvem, dochází k etnickým čistkám, násilnému přesídlování obyvatelstva nebo jeho přímé likvidaci*“⁶³.

„Ve Valném shromáždění se změnilы hlasovací modely. Přestože rozvojové státy stále vládly dostatečnou většinou pro přijetí rezolucí, síla těchto rezolucí je méně působivá, často se podstatná menšina rozvojových států zdržela hlasování nebo hlasovala proti.“⁶⁴ Tedy srovnáním úlohy Valného shromáždění během studené války, kdy se s ohledem na vývoj událostí zmocnilo primární odpovědnosti Rady bezpečnosti, lze s jistotou říci, že po ukončení studené války se jeví jako subsidiární orgán.

---

⁶² White, N. D., op. cit. (55), str. 140.

⁶³ BÍLKOVÁ, Veronika, *Nové konflikty - konflikty po rozpadu bipolárního světa*, Bezpečnostní témata, č. 1, 2002, s. 11-12.

⁶⁴ White, N. D., op. cit. (55), str. 144.

V roce 1990 Irácká invaze do Kuvajtu znamenala znovuotevření systému kolektivní bezpečnosti OSN. V tomto případě Valné shromáždění poskytlo omezenou podporu Radě bezpečnosti, když přijala Rezoluci 45/39 z 28. listopadu 1990, v níž odsuzuje násilná jednání proti diplomatickým a konzulárním komisím.⁶⁵

Počet mírových misí rostl velmi rychle, což přineslo nový problém z hlediska fungování OSN. Více mírových misí ukázalo potřebu reformy OSN a znamenalo více finančních prostředků, čímž se začala utvářet a prohlubovat nová hrozící krize OSN.

Dne 1. ledna 1992 se šestým generálním tajemníkem stal Boutros Boutros-Ghali⁶⁶. Rostl tlak a volání po reformě Rady bezpečnosti (jejího složení, pravomocí), po změně fungování OSN.

Rada bezpečnosti se obrátila na generálního tajemníka OSN B. Boutrose-Ghaliho s nabídkou analyzovat postup, jak zesílit postavení OSN v oblasti bezpečnosti a míru. B. Boutros-Ghali tak učinil ve své zprávě *Agenda pro mír*⁶⁷. Podle této zprávy musí jít o nový koncept, jehož hlavním cílem bude ochrana proti opětovnému propuknutí ozbrojených konfliktů. Ochrana spočívá ve snaze řešit hlavní ekonomické, sociální, kulturní a humanitární příčiny i následky konfliktu. Výsledkem by mělo být prostředí, které by nejen zabránilo opakování konfliktu, ale také zvýšilo důvěru a prospěch lidí a vedlo k trvalému míru a udržitelnému rozvoji.⁶⁸

„V roce 1995 nabízí méně ctižádostivou soustavu pro rozvoj mírových operací.“⁶⁹ V *Dodatku k agendě pro mír*⁷⁰ Boutros-Ghali uvádí, že rysem konfliktů je kolaps státních institucí, zvláště policie a soudnictví, zhroucení práva a pořádku, tedy všeobecný zmatek. OSN, z dobrých důvodů, váhá převzít odpovědnost za udržení práva a pořádku, protože nemůže vnutit novou politickou strukturu nebo

---

⁶⁵ GA, A/45/39 1990 *Consideration of effective measures to enhance the protection, security, and safety of diplomatic and consular missions and representatives.*

⁶⁶ United Nations, Secretary General, *Former Secretaries: Boutros Boutros-Ghali*, dostupné z < <http://www.un.org/sg/ghali.shtml> > (09.06.2009).

⁶⁷ Dok. *An Agenda for Peace*, op. cit. (8).

⁶⁸ Dok. *An Agenda for Peace*, op. cit. (8).

⁶⁹ CHESTERMAN, S., FRANCK, T.M., MALONE, D.M., *Law and Practice of the United Nations: Documents and Commentary*, Oxford University Press, New York, 2008, str. 305.

⁷⁰ UN Doc A/50/60 - S/1995/1 1995 Report of the Secretary-General pursuant on the work of the organization: *Supplement to an Agenda for Peace: Position Paper of the Secretary-General on the Occasion of the Fiftieth Anniversary of the United Nations*, 1995.

nové státní instituce. OSN jen může napomoci nepřátelským frakcím žít opět dohromady.⁷¹

V roce 2000 byla zveřejněna tzv. *Brahimihova zpráva*, nebo-li *zpráva Panelu pro mírové operace OSN*⁷². V Brahimihovské zprávě došlo k zhodnocení situace v OSN a zobrazení další možné koncepce vývoje této organizace do budoucnosti. Panel pro mírové operace OSN předložil návrhy změn týkající se generálního tajemníka OSN, prevence konfliktů, návrh na založení nového orgánu zodpovědného za získávání informací a jejich analýzu, otázka financování a celkového přístupu k lepšímu fungování mírových misí.⁷³ Brahimihova zpráva byla koncipována k projednání vytyčených bodů na Miléniovém summitu v roce 2000.

Počátkem 90. let 20. století byla obnovena původní činnost OSN dle Charty OSN. Vývoj OSN byl ovlivněn nárůstem vnitrostátních konfliktů, porušováním lidských práv a větším počtem mírových misí. OSN změnila koncepci nástrojů a zaměřila se na prevenci konfliktů, na zapojování regionálních organizací, na posilování míru po ukončení válečných konfliktů.

2.5. Mírové operace

„Mírové operace OSN mohou být rozděleny do dvou širších kategorií: první kategorií jsou pozorovatelské mise, které se skládají do značné míry z trvale neozbrojených vojenských jednotek, druhou kategorií jsou mírové síly, jež se skládají z lehce ozbrojených vojenských jednotek s nezbytnou podporou logistických prvků“⁷⁴, tj. civilní a policejní personál.

---

⁷¹ Dok. op. cit. (70).

⁷² UN Doc A/55/502 *Report of the Secretary-General on the implementation of the report of the Panel on United Nations peace operations*, 2000.

⁷³ Dok. op. cit. 72.

⁷⁴ Kirgis, F. L., op. cit. (24), str. 720.

2.5.1. První generace mírových operací

Období od 50. let 20. století až do konce období bipolárního rozdělení světa se nazývá **první generace mírových operací**⁷⁵ nebo také 'klasický' či 'tradiční' peacekeeping, kdy OSN fungovala jako prostředník mezi znepřátelenými stranami.

Určitým předchůdcem této první generace mírových operací byla první pozorovatelská mise nazvaná *Organizace OSN pro dohled nad příměřím* (UNTSO)⁷⁶ ustanovená OSN v červnu 1948. Šlo o dohled nad příměřím mezi Izraelem a arabskými státy.

K udržení světového míru a bezpečnosti přichází v roce 1956 nový postup OSN při řešení vzniklého konfliktu mezi státy v rámci tzv. Suezské krize. *První mírová operace UNEF I*⁷⁷ byla operací v oblasti Egypta-Izraele od listopadu 1956 do června 1967. V této mírové operaci byla použita rezoluce Sjednocení v míru, což se projevilo v jejím ustanovení Valným shromážděním.⁷⁸ Důvodem použití rezoluce byla dvě veta ze strany Francie a Velká Británie uplatněná v Radě bezpečnosti a zájem na prosazení opatření dle kapitoly VII Charty OSN. Šlo o první mírovou misi za účelem udržování míru podle kapitoly „VI a půl“. Tedy misi uskutečňující se souhlasem a spoluprací stran konfliktu, jež přispěla k udržování míru v arabsko-izraelských sporech a dohlížela na stahování armádních jednotek Francie, Velké Británie a Izraele z egyptského území.

V roce 1967 se proti sobě postavily na straně jedné Izrael a na straně druhé Egypt, Jordánsko a Sýrie. Izrael okupoval Sinajský poloostrov až po Suezský průplav a Golanské výšiny. Rada bezpečnosti vyzvala k vyřešení situace, ale neúspěšně.⁷⁹ V roce 1967 Rada bezpečnosti schvaluje rezoluci č. 242 (1967)⁸⁰. Tato rezoluce vyzývala ke stažení izraelských armádních sil z okupovaných území, k respektování územní celistvosti a stala se východiskem k mírovému řešení situace.

---

⁷⁵ DOYLE, Michael W., *Discovering the Limits and Potential of Peacekeeping*, in: OTUNNU, Olara A., DOYLE, Michael W., *Peacemaking and Peacekeeping for the New Century*, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., USA, 1998, str. 1-20.

⁷⁶ SC, S/RES/50 (1948).

⁷⁷ Kirgis, F. L., op. cit. (24), str. 721.

⁷⁸ Suy, E., op. cit. (25), str. 1143–1149.

⁷⁹ POTOČNÝ, Miroslav, *OSN – nástroj míru a mezinárodní spolupráce*, Svoboda, Praha, 1975, str. 117 – 128.

⁸⁰ SC, S/RES/242 (1967).

Platnost rezoluce Rady bezpečnosti č. 242 (1967) následně potvrdila rezoluce Rady bezpečnosti č. 338 (1973)⁸¹. Tato rezoluce byla přijata po válečném konfliktu mezi Izraelem, Sýrií a Egyptem, který vypukl v říjnu 1973, a volala po trvalém míru na Středním východě. Pro neustálé nepokoje na Středním východě je na žádost Egypta ustanovena druhá mírová mise *UNEF II*⁸² (Second United Nations Emergency Force) v období od října 1973 do července 1979, jež dohlížela na dodržování příměří z roku 1973 mezi Egyptem a Izraelem.

Roku 1964 propukly mezi kyperskými Řeky a Turky ozbrojené boje. Vzniká *Mírový sbor OSN na Kypru* (UNIFICYP)⁸³ za účelem předejití bojům mezi komunitami kyperských Řeků a Turků. Snahou kyperských Řeků bylo připojit ostrov k Řecku. Kypr je dodnes fakticky rozdělen.

Roku 1978 Rada bezpečnosti ustavila *Prozatímní jednotky OSN v Libanonu* (UNIFIL)⁸⁴ s cílem dosáhnout mírového soužití mezi Palestinci a Izraelci na území Libanonu, zvláště po přesídlení palestinských ozbrojenců z Jordánu do Libanonu. Prozatímní jednotky OSN měly napomoci Libanonu ke zpětnému navrácení kontroly nad územím.

Výjimkou z neutrální pozice OSN ve sporu se stala mírová mise v Kongu v letech 1960 až 1964 (ONUC)⁸⁵. Dne 30. června 1960 se Kongo stalo nezávislým. Země se stala nestabilní. ONUC měla dohlížet nad zachováním zákonnosti, pořádku. Ovšem situace byla daleko složitější. Obava z vypuknutí občanské války pozměnila ráz mírové mise. ONUC byla zapletena do vnitřních aspektů konfliktu a tím se vymkla běžným mírovým misím z předchozích let. Podle N. MacQueen se v průběhu studené války stalo problematické úspěšné udržení míru na státní úrovni, a to částečně z důvodu, že v rezolucích nebyl o tuto úroveň projeven přímý zájem. Princip udržení míru a zároveň neintervence do vnitřní politiky byl vždy více zdánlivý než skutečný. Problémem byla úzká spjatost vnitřních aspektů s aspekty mezinárodními. Uvedla, že nemá jakoukoli pochybnost, že OSN zformovala politiku Konga v šedesátých letech, a tedy nedodržela zásadu nestrannosti.⁸⁶

---

⁸¹ SC, S/RES/ 338 (1973).

⁸² Kirgis, F. L, op. cit. (24), str. 721.

⁸³ SC, S/RES/186 (1964).

⁸⁴ Kirgis, F. L, op. cit. (24), str. 721.

⁸⁵ Kirgis, F. L, op. cit. (24), str. 721.

⁸⁶ MACQUEEN, Norrie, *The United Nations Since 1945*, Longman, New York, 1999, str. 83.

Historii Konga nelze navrátit zpět. Tak stejně nelze zhodnotit, co by bylo, kdyby OSN nezasáhla. Kongo se nacházelo velmi složité situaci a ještě složitější a problematičtější situace nastala později po intervenci OSN (tři diktátorská období, korupce a špatná vláda), přesto mírová mise ONUC v Kongu měla své místo.

2.5.2. Druhá generace mírových operací

Druhá generace mírových operací se podstatně odlišuje od první generace mírových operací. Druhá generace zahrnuje komplexní realizaci mírových dohod, což zahrnuje použití vojenských sil, které mohou řešit i otázky civilní a policejní. Cílem je dlouhodobé urovnání výchozího sporu.⁸⁷

Dne 2. srpna 1990 Irák v čele se Saddámem Husajnem napadl Kuvajt. „Saddám Husajn se dopustil mnoha špatných kalkulací při spuštění tohoto útoku – špatné kalkulace s ohledem k americkému rozhodnutí, armádní technice USA, arabskému postoji a světovému názoru.“⁸⁸

Nezákonost takového postupu dle mezinárodního práva založeného na neoprávněném užití síly byla potvrzena postupem Rady bezpečnosti. Rada bezpečnosti schválila dne 2. srpna 1990 *rezoluci 660 (1990)*⁸⁹, ve které vyslovuje znepokojenost nad vzniklou situací, odsuzuje iráckou invazi a vyzývá k okamžitému stažení iráckých vojenských sil z Kuvajtu. Na tuto rezoluci navazuje ze dne 6. srpna 1990 *rezoluce Rady bezpečnosti 661 (1990)*⁹⁰ potvrzující právo na individuální či kolektivní sebeobranu dle článku 51 Charty OSN a přinášející ekonomické sankce dle kapitoly VII Charty OSN. A dále dne 29. listopadu 1990 Rada bezpečnosti schvaluje *rezoluci 678 (1990)*⁹¹. Tato Rezoluce odkazuje na rezoluci 660 (1990), na její plné respektování ze strany Iráku a zároveň ukotvuje poslední termín pro stažení iráckých ozbrojených sil z Kuvajtu.

Právě rezoluce 678 (1990) schválila členským státům za účelem obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti užití síly v souladu s Chartou OSN a tím znovu nastartovala úlohu kolektivní bezpečnosti.

---

⁸⁷ Doyle, M. W., op. cit. (30), str. 1-20.

⁸⁸ KENNEDY, Paul, *The Parliament of Man: The Past, Present and Future of the United Nations*, Random House, Inc., New York, 2006, str. 64.

⁸⁹ SC, S/RES/660 (1990).

⁹⁰ SC, S/RES/661 (1990).

⁹¹ SC, S/RES/678 (1990).

„Ovšem implementace těchto rezolucí nenásledovala zcela Chartu OSN, např. Rusko a Čína si přály sankce, ale nikoli participovat, válečná kampaň proti Iráku se ve skutečnosti stala dohodou vedenou USA a s americkou palebnou silou skýtající největší část koaličních sil.“⁹²

K ukončení bojů došlo v únoru 1991. *Rezolucí 687 (1991)*⁹³ z 3. dubna 1991 Rada bezpečnosti ustavila Zvláštní komisi OSN (UNSCOM) k okamžité kontrole biologického, chemického, střelného potenciálu a dále určila demilitarizované pásmo a k jeho pozorování ustavila Pozorovatelskou misi OSN na irácko-kuvajtské hranici (UNIKOM), mandát byl ukončen 6. října 2003. Tato operace znamenala vítězství pro OSN.

I přes zdařilost této operace nastaly pro OSN těžší časy. Vývoj směřoval k omezení počtu mírových misí, v letech 1995 – 1997 Rada bezpečnosti neschválila žádnou novou mírovou misi.

OSN se znovu ujala svého postavení obsaženého v principech obsažených v Chartě OSN na konci 90. let. Krize v Demokratické republice Kongo (MONUC od roku 1999), Středoafričské republice, ve Východním Timoru (UNTAET, 1999), v Kosovu (UNMIK, 1999) a v Sierra Leone (UNAMSIL, 1999) vedly k stanovení nových mírových operací OSN. V roce 2000 byla dále ustanovena Mise OSN v Etiopii a Eritreji a Podpůrná mise OSN na Východním Timoru (UNMISSET).⁹⁴

2.6. Počátek 21. století a fenomén terorismu

Pohled na problematiku bezpečnosti a míru počátkem 21. století ovlivnila nová hrozba - síla teroristických útoků. Pojem **terorismus** není pojmem 21. století, ale v důsledku ostrosti útoků, nabylo toto slovo na hrozivějším významu.

2.6.1. Pojetí terorismu

V obecné rovině se teroristické útoky stávají nástrojem převážně politickým, který používají nejrůznější skupiny pro zviditelnění, zastrašení a vydírání

---

⁹² Kennedy, P., op. cit. (88), str. 65.

⁹³ SC, S/RES/687 (1991).

⁹⁴ HOLMAN, Catriona A., CANTON, Helen (ed.), *The Europa Directory of INTERNATIONAL ORGANIZATIONS*, 5 th Edition, Europa Publications, London, 2003, str. 4–5.

k prosazení svých zájmů. Jde o nástroj převážně útočící na nevinné lidské životy běžného obyvatelstva, politických osobností, nástroj způsobující destrukci infrastruktur různého druhu.

O složitosti vymezení a přijetí jednotné definice, která by odpovídala požadavkům dnešní doby, svědčí současné diskuse. Jedna z obecnějších definic terorismu je například obsažena v odborném slovníku jako *'hrozba násilí nebo užití síly s cílem zastrašit nebo způsobit panický strach'*⁹⁵. Pod hrozbu násilí nebo užití síly tak spadají atentáty, únosy letadel či braní rukojmí. Cílem je vyvolat strach v lidech. Místa atentátů jsou různorodá – může jít o restaurace, nákupní střediska, hotely či vytipovaná veřejná prostranství. Jiná možná a obsáhlejší definice terorismu je obsažena v doporučení Rady Evropy 1426 (1999): *'Teroristický čin je jakýkoli trestný čin spáchaný jednotlivci či skupinami uchylujícími se k násilí proti státu, jeho institucím, obyvatelstvu obecně či konkrétním jednotlivcům, který je motivován separatistickými snahami, extremistickými, ideologickými koncepcemi či fanatismem nebo se zakládá na subjektivních a iracionálních pohnutkách a jehož cíl spočívá ve vystavení veřejné moci některých jedinců, či společenských skupin nebo obecně veřejného mínění atmosféře strachu'*.⁹⁶ Z hlediska OSN lze zmínit definici uvedenou v rezoluci Rady bezpečnosti č. 1566 (2004)⁹⁷: *'Trestná jednání, i proti civilnímu obyvatelstvu, spáchaná se záměrem způsobit smrt či vážná tělesná zranění, braní rukojmí, s cílem vzbudit strach u široké veřejnosti či skupiny osob nebo u určité osoby, s cílem zastrašit obyvatelstvo či přinutit vládu nebo mezinárodní organizaci k nějakým opatřením nebo se zdržet se takových opatření, která představují zločin v rámci mezinárodních úmluv a protokolů o terorismu, a která jsou motivována politickými, filosofickými, ideologickými, národnostními, etnickými, náboženskými nebo jinými pohnutkami. Rada bezpečnosti vyzývá všechny*

---

⁹⁵ GARNER, Bryan A., *Black's Law Dictionary*, 2nd Pocket Edition, West Group, St. Paul - Minnesota, 2001, str. 702.

⁹⁶ DAVID, Vladislav, MALACKA, Michal, *Fenomén mezinárodního terorismu*, Linde Praha a.s., Praha, 2005, str. 17–18.

⁹⁷ SC, S/RES/1566 (2004).

'Criminal acts, including against civilians, committed with the intent to cause death or serious bodily injury, or taking of hostages, with the purpose to provoke a state of terror in the general public or in a group of persons or particular persons, intimidate a population or compel a government or an international organization to do or to abstain from doing any act, which constitute offences within the scope of and as defined in the international conventions and protocols relating to terrorism, are under no circumstances justifiable by considerations of a political, philosophical, ideological, racial, ethnic, religious or other similar nature, and calls upon all States to prevent such acts and, if not prevented, to ensure that such acts are punished by penalties consistent with their grave nature.'

státy přecházet takovým jednáním a zajistit, aby taková jednání byla potrestána.⁹⁸ Definice terorismu jsou s přibývajícím zkušenostmi více obsáhlé, aby byla vystižena přesná právní podstata tohoto trestného činu. Na druhou stranu všechny tyto definice spojuje několik společných znaků teroristického jednání – násilí, cíl vyvolat strach, dále útok na civilní osoby či osoby v určitém postavení a protiprávnost.

Terorismus je možné specifikovat, a to termínem mezinárodní terorismus nebo národní terorismus.

Mezinárodní terorismus (individuální i skupinový) je stále větší hrozbou pro státy a pro zajištění celosvětové stability. Podstatou mezinárodního terorismu je neexistence hranic a tudíž i mezinárodní prvek. Mezinárodní prvek může spočívat v:

a) *ratione personae* (pachatel a oběť jsou občany různých států),

b) *ratione materiae* (porušení mezinárodně právní normy)

c) *ratione loci* (příprava akce, provedení akce či následný útěk pachatelů se týkají různých zemí).⁹⁹ Motivy mezinárodního terorismu jsou různé. Zpravidla může jít o náboženský, politický motiv či motiv zaměřený vůči konkrétním osobám z rasových důvodů. Dle J. Mrázka současný mezinárodní terorismus přináší celou řadu problémů např. právní aspekty mezinárodní spolupráce při potírání mezinárodní zločinnosti, související otázky ochrany lidských práv či odpovědnosti států.¹⁰⁰ U mezinárodního terorismu je podstatné, že jednotlivec je odpovědný dle vnitrostátního práva. Z příkladů mezinárodního terorismu lze uvést atentáty na vlaky ve Španělsku (Madrid, 11. března 2004) nebo krvavý masakr dětí v Rusku (Beslan, 1. září 2004). Po útocích ze dne 11. září 2001

Vedle kategorie mezinárodního terorismu tedy ještě existuje kategorie státního terorismu (individuální, skupinový). Státním terorismem se rozumí *„použití násilí v rozporu s mezinárodním právem, prováděné, podněcované nebo kontrolované státními orgány na vlastním území nebo cizím státním území*

---

⁹⁸ Dok. op. cit. (97).

⁹⁹ David, V., Malacka, M., op. cit. (96), str. 17–25.

¹⁰⁰ MRÁZEK, Jan, *Válka proti terorismu a mezinárodní právo*, in: SCHEU, H. Ch. (ed.), *Právní aspekty boje proti terorismu*, sv. 5, UK Praha – Evropské informační středisko, Praha, 2005, str. 209–228.

*k dosažení určitých cílů*¹⁰¹. Stát je obecnou entitou, a proto i v souvislosti se státem musí existovat pachatel. Motivací je většinou získání kontroly nad územím druhého státu či nad populací či snaha vyloučit politický systém. Může jít také o snahu odtrhnout určité území a přeměnit toto území v samostatný stát. Takovým pachatelem může být hlava státu, politická strana či určitá skupina lidí.

2.6.2. Právní instrumenty OSN vztahující se k terorismu

Úloha OSN v otázce terorismu není bezvýznamná a jako hlavní bod zájmu provází OSN již od svého vzniku. Významné právní instrumenty vztahující se k této problematice byly přijaty na půdě OSN v právní formě rezolucí či úmluv.

Významným dokumentem OSN vztahující se k této problematice je Deklarace zásad mezinárodního práva týkajících se přátelských vztahů a spolupráce mezi státy v souladu s Chartou OSN z roku 1974¹⁰², která obsahuje závazek států vystříhat se organizování nebo povzbuzování organizování nepravidelných sil nebo ozbrojených band či závazek neorganizovat, nepodněcovat či nenapomáhat v účasti na občanské válce nebo na teroristických činech. Dále rezoluce Valného shromáždění s názvem Definice agrese¹⁰³ z roku 1974, která sice nehovoří přímo o terorismu, ale v článku 3 (g) vymezuje jednání, jež lze vztáhnout na terorismus (viz dále).

V roce 1985 Valné shromáždění přijalo rezoluci A/RES/40/61¹⁰⁴. Valné shromáždění v této rezoluci vyjadřuje znepokojenost nad různými formami teroristických činů, jež ohrožují lidské životy a nad jejich stupňováním. V bodě 1 této rezoluce jsou jednoznačně odsouzeny všechny teroristické činy, metody či praxe, včetně těch, jež ohrožují přátelské vztahy mezi státy a jejich bezpečnost. V bodě 5 pak tato rezoluce vyzývá státy k přijetí potřebných opatření, tedy např. ke sjednocení národní legislativy s existujícími mezinárodními úmluvami. V bodě 6 vyzývá, aby státy plnily své závazky plynoucí z mezinárodního práva a zdržely se

---

¹⁰¹ David, V., Malacka, M., op. cit. (96), str. 17.

¹⁰² Dok. *Declaration on Principles of International Law Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations*, op. cit. (58).

¹⁰³ GA, A/RES/29/3314 Definition of Aggression, 1974

¹⁰⁴ GA, A/RES/40/61, 1985.

organizování, podněcování či pomáhání a účasti u teroristických činů na území jiných států.¹⁰⁵

Jinou rezolucí Valného shromáždění vztahující se k terorismu je rezoluce A/RES/49/60¹⁰⁶ z roku 1994. Bod 1 rezoluce znovu obsahuje nepochybné odsouzení teroristických činů, metod či praxe, včetně těch, jež ohrožují přátelské vztahy mezi státy a jejich bezpečnost. Takové jednání je považováno za trestné a neospravedlnitelné, ať je činěno kdekoli a kýmkoli. V bodě 4 je uvedeno, že státy, jež jsou vedeny principy Charty OSN a jinými pravidly mezinárodního práva, se musí zdržet organizování, podněcování, asistování nebo účasti na teroristických činech na území jiných států. Bod 9 obsahuje závazek, aby OSN, specializované agentury, nevládní organizace a jiné relevantní orgány učinily veškeré úsilí se zaměřením propagovat opatření k potírání a eliminaci teroristických činů a k zesílení jejich role na tomto poli.¹⁰⁷

V roce 1996 Valné shromáždění přijalo další rezoluci A/RES/210¹⁰⁸, ve které Valné shromáždění znovu zopakovalo v bodu 2, že trestné činy, jež zamýšlejí vyvolat stav strach u veřejnosti, skupiny osob nebo u jednotlivce, jsou za jakýchkoli okolností neospravedlnitelné bez ohledu na důvody politické, filosofické, ideologické, rasové, náboženské nebo důvody jiného charakteru. Touto rezolucí byl zřízen Výbor ad hoc pro přípravu komplexní úmluvy o mezinárodním terorismu, pro vypracování mezinárodní úmluvy o potlačování teroristických bombových útoků a pro doplnění existujících mezinárodních instrumentů.¹⁰⁹

Z řady významných mezinárodních úmluv OSN upravujících terorismus, lze zmínit zejména úmluvy z několika posledních let. *Mezinárodní úmluva o potlačování teroristických bombových útoků (1997)*¹¹⁰, která vytváří režim univerzální jurisdikce nad nezákonným a úmyslným použitím výbušnin a dalších smrtících prostředků proti různým veřejným objektům se záměrem zabít nebo zranit, nebo způsobit rozsáhlé poškození veřejného zařízení. Dále lze uvést

---

¹⁰⁵ Dok. op. cit. (104).

¹⁰⁶ GA, A/RES/49/60, 1994.

¹⁰⁷ Dok. op. cit. (106).

¹⁰⁸ GA, A/RES/51/210, 1996.

¹⁰⁹ Dok. op. cit. (108).

¹¹⁰ GA, Resolution 52/164 *International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings*, 1997.

*Mezinárodní úmluvu o potlačení financování terorismu (1999)*¹¹¹ – státy, které jsou smluvními stranami, se zavazují stanovit ve svých právních řádech trestnost nejrůznějších forem financování terorismu, přijmout opatření pro identifikaci, odhalování a zmrazení nebo zabavení jakýchkoliv finančních prostředků určených k financování terorismu a vzájemně spolupracovat. „Základním cílem úmluvy je jasná a přísná penalizace aktivit směřujících k financování terorismu vůbec a jednotlivých aktivit zvláště.“¹¹² A v neposlední řadě *Mezinárodní úmluvu o potlačování činů jaderného terorismu (2005)*¹¹³ – vyzývá státy ke spolupráci v prevenci teroristických útoků, a to sdílením informací či při vyšetřování a dále zahrnuje taktiku v situaci krizové či postkrizové. „Jde o poslední specializovanou úmluvu proti terorismu, která uznává právo všech států používat jadernou energii k mírovým účelům a zároveň reaguje na celosvětovou eskalaci teroristických činů ve všech formách a projevech.“¹¹⁴ Postup podle Úmluvy se neuplatní v případě, kdy chybí mezinárodní prvek (článek 3). Tato úmluva byla vypracována již uvedeným Výborem ad hoc (A/RES/51/210).

2.6.3. Postoj OSN v boji proti terorismu po 11. září 2001

Den 11. září 2001 je mezníkem posunujícím chápání terorismu na vyšší stupeň. Tento den proběhly letecké vražedné útoky, jejichž obětí se staly civilní osoby a jejichž cílem byly budovy v New Yorku a Washingtonu. USA pod vedením presidenta George W. Bushe a Velká Británie zahájily v rámci odvety letecké útoky (7. 9. 2001) proti Afghánistánu, které rozpoutaly následnou válku a boj za svobodu. Útoky na Světové obchodní centrum a na Pentagon byly připsány teroristické skupině Al-Káida, v čele s Usámou bin Ládinem, jež se k těmto útokům přihlásila. Nebezpečnost afgánského vládního hnutí a zázemí pro silné uchycení terorismu se projevovalo již před zářím 2001, kdy hnutí Taliban mělo za sebou již řadu teroristických útoků.

---

¹¹¹ GA, Resolution 54/109 *International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism*, 1999.

¹¹² David, V., Malacka, M., op. cit. (96), str. 107.

¹¹³ United Nations, GA, *International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism* [online], [cit. 2009-06-09]. Dostupné z WWW: http://untreaty.un.org/English/Terrorism/English_18_15.pdf.

¹¹⁴ ŠTURMA, Pavel, *Problémy nových mezinárodních smluv proti terorismu: mezi universalismem OSN a regionalismem Rady Evropy*, SCHEU, H. Ch. (ed.), Právní aspekty boje proti terorismu, sv. 5, UK Praha – Evropské informační středisko, Praha, 2005, str. 189–208.

První kroky OSN, tedy Rady bezpečnosti, po útocích ze dne 11. září 2001 směřovaly k vydání *rezoluce 1368 (2001)*¹¹⁵ ze dne 12. září 2001, v níž Rada bezpečnosti odsoudila teroristické útoky v New Yorku, Washingtonu, D.C., v Pensylvánii a označila takové činy za ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti. Tím byla legitimována vojenská akce USA proti Talibanu. Rezoluce dále volala po spolupráci států k docílení spravedlnosti. Rada bezpečnosti tak poprvé v historii uznala právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu nikoli proti státu, ale proti nestátnímu subjektu.

V návaznosti na tuto rezoluci Rada bezpečnosti přijala *rezoluci 1373 (2001)*¹¹⁶ ze dne 28. září 2001. Rezoluce 1373 je výjimečná svým obsahem. Nejde jen o shrnutí závěrů. Tato rezoluce stanovila povinný režim sankcí na všechny teroristické činy. Je v ní zakotveno, jak by měly státy postupovat ve vztahu k terorismu. Rezoluce zdůrazňuje zdržení se od podpory jak jednotlivců, tak skupin páchajících teroristické činy, financování terorismu. Státy by měly spolupracovat při výměně informací a hledání důkazů, stát se co nejdříve stranami relevantních mezinárodních úmluv, které zohledňují terorismus. Byl zřízen Protiteroristický výbor OSN pro dohled nad plněním této rezoluce. „Některá ustanovení rezoluce jsou podobná Mezinárodní úmluvě o potlačování financování terorismu, která tehdy nebyla platná.“¹¹⁷ „Význam této rezoluce je nepopiratelný, neboť znovu zdůraznila, aby v souvislosti s kapitolou VII Charty OSN žádný stát napříště nepodporoval aktivně či pasivně osoby a organizace zapojené do mezinárodního terorismu, a aby postavil tyto osoby před soud, protože spáchaly závažný trestný čin.“¹¹⁸

Pod klíčová ustanovení rezoluce 1373 (2001), která zavázala všechny členské státy OSN lze zařadit například:

- neposkytovat žádnou podporu aktérům teroristických činů,
- potlačit u teroristických skupin přijímání nových členů,
- zlepšit výměnu informací,
- uskutečnit vzájemnou právní součinnost,

---

¹¹⁵ SC, S/RES/1368 (2001).

¹¹⁶ SC, S/RES/1373 (2001).

¹¹⁷ Chesterman, S., Franck, T.M, Malone, D.M., op. cit. (69), str. 110.

¹¹⁸ David, V., Malacka, M., op. cit. (96), str. 40.

- zavést účinnou hraniční kontrolu (...).¹¹⁹

Obě rezoluce, tj. rezoluce 1373 (2001) i rezoluce 1368 (2001), výslovně potvrzují právo na individuální či kolektivní sebeobranu dle článku 51 Charty OSN. Dle článku 51 Charty OSN právo na individuální a kolektivní sebeobranu je zachováno do okamžiku, než Rada bezpečnosti učiní opatření. V uvedeném případě se tak nestalo, protože současně s přijetím rezoluce 1373 (2001) se Rada bezpečnosti rozhodla zdržet jakýchkoli vojenských akcí. Rada bezpečnosti tak nechala volný postup USA a Velké Británie. Pochybnost o takovém postupu a o legitimitě zákroku byla rozptýlena, když „generální tajemník Kofi Annan potvrdil oprávněnost americko-britské vojenské akce, a když o den později Rada bezpečnosti prohlásila tento zásah za legitimní.“¹²⁰ Druhou významnou skutečností se stal fakt, že Rada bezpečnosti takovým postupem odsouhlasila vojenskou obranu dle článku 51 Charty OSN nikoli proti státu, ale proti nestátnímu subjektu, tedy proti teroristické skupině. Uvedený postup prolomil několik let ustálený legální postup v oblasti mezinárodního práva v případě sebeobrany a zároveň ovlivnil právní výklad článku 51 Charty OSN. Není však jisté, zda lze hovořit o tom, že Rada bezpečnosti bude i nadále postupovat v obdobných případech a považovat tak tento postup za významnější ovlivnění mezinárodního práva ve vztahu k právu na sebeobranu.

Odsouzení teroristického útoku se promítlo i v *rezoluci Valného shromáždění*¹²¹ ze dne 12. září 2001.

Od roku 2004 OSN pracuje na sjednocení postupu proti terorismu. Rada bezpečnosti v návaznosti na tyto útoky přijala *rezoluci 1566 (2004)*¹²², ve které Rada bezpečnosti navrhuje zobecnit opatření pro boj s terorismem. Rezoluce vyzývá členské státy, aby se staly stranami normativních smluv týkajících se terorismu, aby mezinárodní i národní organizace posílily mezinárodní spolupráci v boji proti terorismu a zesílily jejich spolupůsobení s OSN. „Tato rezoluce

---

¹¹⁹ SCHMID, Alex P., *The United Nations Strategy to Prevent and Combat Terrorism*, in SCHEU, H. Ch. (ed.), *Právní aspekty boje proti terorismu*, sv. 5, UK Praha – Evropské informační středisko, Praha, 2005, str. 9–27.

¹²⁰ David, V., Sladký, P., Zbořil Fr., op. cit. (35), str. 40.

¹²¹ GA, A/RES/56/1 *Condemnation of terrorist attacks in the United States*, 2001.

¹²² SC, S/RES/1566 (2004).

poskytuje poprvé definici terorismu a požaduje, aby státy stíhaly teroristy a ty, kdo teroristům pomáhají.¹²³

Roku 2005 se konal Světový summit 2005¹²⁴ za účelem nalezení rozvojových cílů tisíciletí. V průběhu tohoto summitu nejvyšší představitelé států odsoudili terorismus, a to ve všech podobách a zároveň vyslovili, že jde o jeden z nejzávažnějších zásahů do světového míru a bezpečnosti, upozornili na zákaz jakékoli spolupráce, na zákaz podpory terorismu a na závazek pomoci obětem teroristických činů. Výsledný závěr Světového summitu lze nalézt v *rezoluci 60/1 (2005)* ze dne 24. října 2005¹²⁵.

Celosvětová protiteroristická strategie byla přijata Valným shromážděním (192 členskými státy) dne 8. září 2006, a to formou *rezoluce 60/288*¹²⁶. K této rezoluci je připojen *Akční plán*¹²⁷. Je tomu tak poprvé, kdy všechny země světa se shodly na společném postupu boje proti terorismu, a to na úrovni národní, regionální, mezinárodní. Jde o jasný signál, že terorismus je nepřijatelný, a to v jakékoli podobě. Vzniku této strategie předcházela Světový summit 2005, doporučení vyplývající ze zprávy generálního tajemníka K. Annana¹²⁸ a v neposlední řadě léta zkušeností.

V srpnu v roce 2008 došlo ke zhodnocení protiteroristické strategie z roku 2006. Valné shromáždění přijímá *rezoluci 62/272*¹²⁹, která znovu opětovně potvrzuje závazky, jež vyplývají z rezoluce 60/288. Dne 9. srpna 2008 generální tajemník OSN svolal první celosvětové sympóziu na podporu obětí terorismu.¹³⁰

V dějinném vývoji 20. století docházelo ke krvavým sporům. Národy a rasové skupiny hledaly cestu, jak dojít ke své vymezené spravedlnosti. OSN měla za úkol pomoci při hledání této cesty, při napomáhání nalezení smírného řešení sporů, sjednotit státy a zajistit tak všem lidem právo na důstojnost a mír. Začátek

---

¹²³ Chesterman, S., Franck, T.M., Malone, D.M., op. cit. (69), str. 115.

¹²⁴ GA, A/RES/60/1 *The 2005 World Summit*, 2005.

¹²⁵ Dok. op. cit. (124).

¹²⁶ GA, A/RES/62/288 *The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy*, 2008.

¹²⁷ Dok. op. cit. (126).

¹²⁸ GA, A/RES/60/825 *Uniting against terrorism: Recommendations for a global counter terrorism strategy*, 2006.

¹²⁹ GA, A/RES/62/272, 2008.

¹³⁰ United Nations, Secretary General, *Supporting Victims of Terrorism* [online], [cit. 2009-06-22]. Dostupné z WWW:

<<http://www.un.org/terrorism/pdfs/UN%20Report%20on%20Supporting%20Victims%20of%20Terrorism.pdf>>.

21. století však přinesl nové hrozby. Již nejde o hledání vlastního státu, nejde o rozlišování dle rasy, ale jde o nalezení cesty, jak zabránit možným nejkrvavějším útokům v podobě terorismu. V současné době existuje řada mezinárodních úmluv s cílem bojovat proti terorismu a s cílem vymezit postavení států ve vztahu k terorismu. Tyto úmluvy obsahují řadu závazků o vzájemné pomoci, odhalování teroristického jednání a zákazu podpory či o implementaci řady již dříve přijatých mezinárodních úmluv bojujících proti terorismu.

KAPITOLA

3.

ROZDĚLENÍ PRAVOMOCÍ MEZI ORGÁNY OSN SE ZAMĚŘENÍM NA RADU BEZPEČNOSTI A VALNÉ SHROMÁŽDĚNÍ

Základním dokumentem OSN, v němž se promítá organizační struktura OSN, je Charta OSN, jež byla přijata 26. června 1945 na Konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci Spojených národů.

Charta OSN ve své kapitole III pojednává o orgánech OSN a vymezuje je takto: *'jako hlavní orgány Organizace spojených národů se zřizují: Valné shromáždění, Rada bezpečnosti, Hospodářská a sociální rada, Poručenská rada, Mezinárodní soudní dvůr a Sekretariát'*¹³¹, jde o tzv. základní orgány, a dále jak je uvedeno v článku 7 *'podle této Charty mohou být zřízeny pomocné orgány, které se ukáží nutným'*¹³², takovými orgány jsou např. agentury. Kromě základních orgánů a subsidiárních orgánů, existují ještě smluvní orgány.

3.1. Dělbá moci

Základním předpokladem ústavy každého demokratického státu (Montesquieu) je dělbá moci mezi orgány států, a to na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní. Takto stanovená dělbá moci je typická pro státní zřízení. Při úvaze nad OSN jde o spornou otázku. Dle názoru Doehringa nelze hovořit o dělbě moci. OSN jen vykonává určité omezené funkce, které neobnášejí konkurenční uspořádání kompetencí. Výčet kompetencí mezi orgány OSN v Chartě OSN lze pojmut jako exaktní a vyčerpávající.¹³³

K otázce dělby moci mezi orgány OSN se zaměřením na dva nejvýznamnější orgány OSN, tj. Radu bezpečnosti a Valné shromáždění, je nutné si uvědomit, že OSN není státním zřízením, ale mezinárodní organizací, že Valné

¹³¹ Dok. *O chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora*, op. cit. (1).

¹³² Dok. *O chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora*, op. cit. (1).

¹³³ DOEHRING, Karl, *Unlawful Resolutions of the Security Council and their Legal Consequences*, 1 Max Planck Yearbook of United Nations Law 96, Volume 1, 1997, str. 91-110.

shromáždění nemá stejný status jako např. národní parlament a že z povahy rezolucí Rady bezpečnosti nelze určit, zda jde o obsah legislativní či exekutivní.

Výše uvedené lze porovnat s jiným subjektem mezinárodního práva např. Evropskou unií. V Evropské unii jsou tyto nejdůležitější orgány: Evropský parlament (moc legislativní), Rada EU (moc legislativní a výkonná), Evropská komise (moc výkonná), Evropský soudní dvůr (moc soudní). „Každému z orgánu neodpovídá jeden typ státní moci legislativní či výkonné – s výjimkou moci soudní, která výlučně připadá ESD.“¹³⁴ Tedy ani v tomto případě nelze hovořit o striktní dělbě moci, tak jak ji známe ze státního zřízení.

Pojednání o dělbě moci nemá hlubší význam ani u OSN a ani u Evropské unie. OSN lze pojmovit vzhledem ke statusu subjektu mezinárodního práva za určitý 'quasi stát'. Jejím úkolem je hlavně zajistit dosažení cílů vyplývajících z Charty OSN mezi státy a vymezit rámec vzájemné spolupráce.

K doplnění úvah nad dělbou moci v OSN je podstatné se zmínit i o právním statusu OSN. Mezinárodní soudní dvůr v případě *Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations* (1949) potvrdil právní subjektivitu OSN k oprávněnosti vznést mezinárodní právní nárok ke škodě způsobené porušením povinností státem (členským i nečlenským státem OSN) vůči OSN. Mezinárodní soudní dvůr zmínil, že rozsah odškodnění je závislý na mnoha faktorech. To samé potvrdil ke škodě způsobené nepřímo OSN, tedy osobě zastupující OSN, i v takovém případě OSN má oprávnění vznést právní nárok vůči takovému státu.¹³⁵

3.2. Valné shromáždění OSN a jeho pravomoci

Valné shromáždění OSN je mezinárodním orgánem OSN, jež byl založen v roce 1945, a kde mohou být projednávány veškeré otázky související s Chartou OSN. Právní úpravu (tj. složení, funkce a pravomoci, hlasování a řízení) lze nalézt v Chartě OSN v **kapitole IV pod názvem Valné shromáždění**.

Dle článku 9 Charty OSN se Valné shromáždění skládá 'ze všech členů Organizace spojených národů'. Všechny členské státy se scházejí každý rok k pravidelným jednáním. Tato jednání řídí předseda Valného shromáždění, který je

---

¹³⁴ SVOBODA, Pavel, *Úvod do evropského práva*, C H Beck, Praha, 2004, str. 16.

¹³⁵ ICJ, ICJ Reports 174: *Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations*, 1949.

volen Valným shromážděním. Výsledkem jednání jsou právně nezávazná doporučení v podobě rezoluce.

Výčet funkcí a pravomocí Valného shromáždění OSN je uveden v článku 10 a násl. Charty OSN. Souhrnně lze říci, že jde o orgán poradní, politické či reprezentativní povahy, činící doporučení ohledně spolupráce pro udržení mezinárodního míru a bezpečnosti či doporučení ohledně těchto záležitostí v rozsahu Charty OSN členům OSN či Radě bezpečnosti, dále že podněcuje studie a doporučení na podporu mezinárodní politické spolupráce, rozvoj a kodifikaci mezinárodního práva, uskutečnění lidských práv a svobod, mezinárodní spolupráci na poli ekonomickém, sociálním, kulturním či vzdělávacím, přijímá zprávy od Rady bezpečnosti a ostatních orgánů OSN, volí nestálé členy Rady bezpečnosti či jmenuje Generálního tajemníka OSN (...).

Článek 10 lze volně interpretovat ve smyslu, že uděluje Valnému shromáždění obdobné pravomoci 'jako jsou uděleny Radě bezpečnosti v Kapitole VI a VII Charty OSN'.¹³⁶

Dobrovolná či doporučující opatření náleží k radikálnějším výkladům pravomocí Valného shromáždění. „Valné shromáždění má podobné oprávnění jako Rada bezpečnosti, tedy doporučující pravomoc. Při širším výkladu je o pravomoc doporučit vojenské jednání či nepovinné sankce. První plná moc byla výslovně udělena rezolucí Sjednocení v míru.“¹³⁷

Na druhé straně existuje prohlášení, které zmiňuje, že Valné shromáždění „sice může poskytovat státům v mezinárodních záležitostech pouze právně nezávazná doporučení, dokáže však iniciovat politické, ekonomické, humanitární, sociální i právní kroky, které mají dopad na životy milionů lidí celého světa.“¹³⁸

Dle článku 11 odstavec 1 Charty OSN je Valné shromáždění pověřeno *'se zabývat obecnými zásadami spolupráce v zájmu zachování světového míru a bezpečnosti' a 'činí doporučení členským státům nebo Radě bezpečnosti'*.

Článek 11 odstavec 1 Charty OSN všeobecně rozpoznává základ

---

¹³⁶ White, N. D., op. cit. (55), str. 190.

¹³⁷ Hailbronner, K., Klein, op. cit. (46), str. 257–275.

¹³⁸ United Nations, Informační centrum OSN v Praze, *Zprávy - 59. zasedání Valného shromáždění OSN za předsednictví Gabonu*, ze dne 14.9.2004, [online], [cit. 2009-03-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=959>>.

pro rezoluce přijaté Valným shromážděním týkající se odzbrojení. Ve skutečnosti Valné shromáždění přijalo na základě odpovědnosti OSN jako projev úcty odzbrojení, jež se týká Rady bezpečnosti, a to v případě, kdy Rada bezpečnosti se zdržuje od výkonu jejích základních kompetencí s ohledem na odzbrojení dle článku 26 Charty OSN (Irák, 1991).¹³⁹ Valné shromáždění interpretuje tuto pravomoc dle článku 11 odstavec 1 široce.

Článek 12 Charty OSN obsahuje výjimku z kompetencí, jež patří dle Charty OSN Valnému shromáždění (právo činit doporučení ve sporech či situacích), ve prospěch Rady bezpečnosti.

Článek 13 odstavec 1 písmeno (a) Charty OSN umožňuje Valnému shromáždění činit *'podnět ke studiu a činit doporučení za účelem propagace mezinárodní součinnosti na poli politickém, a aby byl posilován pokrok v rozvoji mezinárodního práva a jeho kodifikace'*, zatímco písmeno (b) dává tu samou pravomoc mezi jinými při realizaci *'lidských práv a základních svobod'*.

Článek 13 odstavec 1 písmeno (b) článku Charty OSN je významný v tom, že „reprezentuje obecný princip kompromisu mezi těmi státy, jež podporují lidská práva a těmi státy, které chtějí zdůraznit důležitost suverenity a územní celistvosti.“¹⁴⁰ Suverenita států je základním hlediskem, jež se promítá do fungování Valného shromáždění významným způsobem.

Valné shromáždění může také činit příměří a odvolání vojsk (např. Maďarsko, Bangladéš, Kypr, Východní Timor, Afghánistán). Jednotlivá právní úprava se nachází konkrétně pod články 10, 11(2), 14 Charty OSN.

Pro udržování mezinárodního míru a bezpečnosti mají význam rezoluce (deklarace) Valného shromáždění. Na jedné straně existují rezoluce Valného shromáždění, jež nejsou pro vlády států právně závazná, mají formu doporučujícího charakteru, kde Valné shromáždění vyjadřuje svůj názor. Na druhé straně existují rezoluce právně závazného charakteru. Rezoluce právně závazného obsahu se týkají vnitřních věcí organizace, např. rozpočtu organizace.

V roce 1962 Sekretariát OSN vyložil pojem deklarace „deklarace je

---

¹³⁹ HAILBRONNER, Kay, KLEIN, *Article 11*, in: SIMMA, Bruno, *The Charter of the United Nations: A commentary, Second Edition*, Volume 1, Oxford University Press, New York, 2002, str. 276–287.

¹⁴⁰ White, N. D., *op. cit.* (55), str. 186.

formálním dokumentem, vhodným pro zvláštní příležitosti, kdy jsou vyhlášovány zásady závažného nebo trvalého významu (...), v přesném právním smyslu v praxi OSN neexistuje rozdíl mezi doporučením a deklarácí (...), jako taková nemohou zavazovat členské státy v tom smyslu, jak je zavazuje smlouva nebo dohoda, a to i v případě, že jsou označeny jako deklarace (...). Vzhledem k větší vážnosti, kterou deklarace požívá, lze mít však za to, že vyjadřuje hluboké přesvědčení (...), že ji členové mezinárodního společenství budou respektovat. Pokud se toto očekávání postupně naplní v praxi států, může být deklarace obyčejovou cestou uznána za základ pro státy závazných norem.“¹⁴¹

Z hlediska praxe OSN je deklarace obsažena v rezoluci, ale neexistuje zde právní závaznost. Pokud by OSN chtěla docílit právní závaznosti muselo by dojít ke změně Charty OSN. Pojetí závaznosti je vzájemně propojeno s otázkou odpovědnosti. V souvislosti s OSN nelze mluvit o právní závaznosti, ale pouze o závaznosti politické. Tedy jedinou možnou formou odpovědnosti, jež existuje, je pouze odpovědnost politická.

3.3. Rada bezpečnosti OSN

Rada bezpečnosti je bezesporu nejdůležitějším orgánem OSN. Základní mezinárodněprávní rámec Rady bezpečnosti je obsažen v **kapitole V Charty OSN** pod názvem Rada bezpečnosti. Jde především o politický orgán, jemuž jsou svěřeny důležité politické úlohy s odpovědností za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti.

Rada bezpečnosti je orgán mezinárodní organizace, ustanovený smlouvou. Každý člen v Radě bezpečnosti má při hlasování jeden hlas. Přesto Rada bezpečnosti je „podmaněna určitým základním limitům, jakkoli široké její pravomoci dle ustanovení mohou být. Tyto pravomoci nemohou, v žádném případě, jít za limity jurisdikce Organizace, neřku-li jiné zvláštní limity, nebo ty, jež mohou být odvozeny z vnitřního členění moci v rámci Organizace.“¹⁴² Z toho vyplývá, že neexistuje situace, kdy Rada bezpečnosti by mohla jednat svévolně a nerespektovat text a podstatu Charty OSN.

---

¹⁴¹ Mrázek, J., op. cit. (2), str. 98, (originálně UN. Doc. E/CN.4/L.610, April 2, 1962).

¹⁴² United Nations, *Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction*, Prosecutor v. Dusko Tadic a/k/a/ „Dule“, Case No. IT-94-AR72, A.Ch., 2. October 1995, 28.

3.3.1. Základní vymezení členské základny

Do roku 1965 byla Rada bezpečnosti složena z 11 členů (5 stálých a 6 nestálých členů). V roce 1965 se počet členů změnil z 11 na 15 (5 stálých a 10 nestálých členů) dodatkem k Chartě OSN.¹⁴³

Článek 23 Charty OSN *'Rada bezpečnosti se skládá z patnácti členů Organizace spojených národů. Čínská republika, Francie, Svaz sovětských socialistických republik, Spojené království Velké Británie a Severního Irsku a Spojené státy americké jsou stálými členy Rady bezpečnosti. Valné shromáždění volí deset dalších členů Organizace jako nestálé členy Rady bezpečnosti, majíc náležitý zřetel především na to, jak členové Organizace přispívají k zachování mezinárodního míru a bezpečnosti, a k ostatním cílům Organizace, jakož i na spravedlivé rozdělení po stránce zeměpisné.'*

Nestálé členy Rady bezpečnosti OSN volí Valné Shromáždění OSN každé dva roky bez oprávnění okamžitého znovuzvolení. V současné době nestálé členy Rady bezpečnosti tvoří Rakousko, Turecko, Japonsko, Uganda, Mexiko od 1. ledna 2009 a dále Kostarika, Chorvatsko, Lybie, Burkina Faso a Vietnam od 1. ledna 2008.¹⁴⁴ Pravidlo pro volbu nestálých členů je dáno takto: 5 členů afrických či asijských států, 2 členové z Latinské Ameriky a Karibiku, 2 členové ze západní Evropy a 1 člen z východní Evropy.¹⁴⁵

3.3.2. Rada bezpečnosti OSN a její funkce

Rada bezpečnosti patří mezi hlavní orgány OSN. Hlavní rozdíl mezi Radou bezpečnosti OSN a ostatními orgány OSN vyplývá z podstaty svěřených pravomocí. Rada bezpečnosti je orgán OSN, který má **hlavní odpovědnost za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti** a z toho plynoucí pravomoc přijímat pro členské státy závazná rozhodnutí. Ostatní orgány přijímají doporučení, jež jsou z převážné většiny nezávazného charakteru, ale jež reprezentují názor mezinárodního společenství.

---

¹⁴³ DE ARÉCHAGA, Eduardo Jiménez,, *United Nations Security Council*, in: Encyclopedia of Public International Law, Volume Four, North-Holland, 2000, str. 1168–1172.

¹⁴⁴ United Nations, Security Council, *Membership of the Security Council: Membership in 2009*, [online], [cit. 2009-06-11]. Dostupné z WWW: < <http://www.un.org/sc/members.asp> >.

¹⁴⁵ CONFORTI, Benedetto, *The Law and Practice of the United Nations*, 3rd Revised Edition, Martinus Nijhoff Publishers, the Netherlands, 2005, str. 62.

K odpovědnosti za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti se váže článek 24 Charty OSN. Dle článku 24 odstavec 1 Charty OSN: *'Aby byla zajištěna rychlá a účinná akce Organizace spojených národů, svěřují její členové Radě bezpečnosti základní odpovědnost za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti a jsou zajedno v tom, že Rada bezpečnosti, vykonávajíc své úkoly, jež vyplývají z této odpovědnosti, jedná jejich jménem'*. Obecně řečeno – **obecná odpovědnost** za mezinárodní mír a bezpečnost je vymezena tímto článkem a současně je tato odpovědnost položena s důvěrou členských států na Radu bezpečnosti. Takto vymezený mandát může spočívat v povinnosti např. zasáhnout proti rušitelům míru, přijmout dle Charty OSN vymezená právní opatření. I přes široké znění tohoto článku je však Rada bezpečnosti limitována suverenitou států a důsledky vyplývající z této suverenity.

Článek 24 odstavec 2 Charty OSN: *'Vykonávajíc tyto úkoly, postupuje Rada bezpečnosti podle cílů a zásad Organizace spojených národů. Zvláštní pravomoc, která se dává Radě bezpečnosti, aby mohla plnit tyto úkoly, stanoví kapitoly VI, VII, VIII a XII'*. Všeobecně lze říci, že článek 24 odstavec 2 „limituje volnost jednání Rady bezpečnosti ve stanovení cílů jejích akcí, nebo-li jinak řečeno, v ohledu rozhodnutích, které mohou být adresovány cílovým státům nebo objektům.“¹⁴⁶

Spory mezi státy se v první řadě řeší mírovými způsoby. Rada bezpečnosti vyzývá strany k řešení sporů mírovými prostředky a činí doporučení, jak tyto spory urovnat. K mírovému urovnání sporů je také Rada bezpečnosti oprávněna jmenovat zvláštní zmocněnce. Určitá úloha je zde přidělena i generálnímu tajemníkovi OSN, jež na žádost Rady bezpečnosti, může zahájit vyšetřování či zprostředkovat dohodu mezi stranami.

Dle článku 25 Charty OSN *'členové Organizace spojených národů se shodují v tom, že přijmou a provedou rozhodnutí Rady bezpečnosti v souladu s touto Chartou'*.¹⁴⁷ Tento článek dává Radě bezpečnosti výsostné působení, a to že rozhodnutí vydaná Radou bezpečnosti jsou pro členské státy závazná. Závaznost rozhodnutí Rady bezpečnosti je z hlediska mezinárodního práva diskutabilní. Přinutit stát, aby postupoval v souladu s cíli Charty OSN, někdy stojí mnoho

---

¹⁴⁶ ANGELET, Nicolas, *International law limits to the Security Council*, Gowland-Debbas (ed), in: *United Nations Sanctions and International Law*, 2001, str. 71-82.

¹⁴⁷ Dok. *O chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora*, op. cit. (1).

diplomatického úsilí. V roce 1971 Mezinárodní soudní dvůr v případě Namibie¹⁴⁸ odmítl, že by článek 25 Charty OSN byl omezen pouze na opatření dle kapitoly VII Charty OSN, a to vzhledem k umístění článku v Chartě OSN (po článku 24 Charty OSN). „Pokud by článek 25 Charty OSN byl omezen pouze na rozhodnutí Rady bezpečnosti dle článku 41 a 42 Charty OSN, za předpokladu, že taková rozhodnutí mají závazný efekt, pak článek 25 by byl nadbytečný, a to od té doby, co je takový zavazující efekt zabezpečen články 48 a 49 Charty OSN.“¹⁴⁹

Důležitou součástí udržování mezinárodního míru a bezpečnosti je postup Rady bezpečnosti dle kapitoly VII Charty OSN, která dává Radě bezpečnosti pravomoci vynucovat si svá rozhodnutí v zájmu udržení mezinárodního míru a bezpečnosti. Dle článku 39 Charty OSN Rada bezpečnosti *‘při ohrožení míru, porušení míru nebo útočném činu **doporučí nebo rozhodne, jaká opatření budou učiněna podle článku 41 a 42**’*. Obecně lze k donucovacím opatřením přiřadit diplomatická, ekonomická (čl. 41 Charty OSN) nebo vojenská opatření (čl. 42 Charty OSN). Tato opatření lze použít vůči členskému či nečlenskému státu OSN za podmínek uvedených v Chartě OSN. Mimo tato opatření ještě existují tzv. zatímní opatření k odvrácení bezprostředně hrozícího nebezpečí, aby se předešlo zhoršení situace (čl. 40 Charty OSN).

V případě nevojenských sankcí, kdy Rada bezpečnosti učiní *doporučení* „realizace nátlakových opatření k vynucení delikventovy povinnosti zůstává na členech společenství“¹⁵⁰ v případě *závazných rozhodnutí* „vedení individuálních represálií je současně povinností podle Charty OSN“¹⁵¹. Tedy opatření podle článku 41 Charty OSN ve formě doporučení nejsou pro státy právně závazná, v případě rozhodnutí jsou státy vázány dle článku 25 Charty OSN.

Článek 41 Charty OSN je právním základem pro všechny *nevojenské kolektivní donucovací opatření*, o jejichž ukládání rozhoduje Rada bezpečnosti. Výčet opatření dle článku 41 Charty OSN je poměrně široký, není taxativní a jde o několik příkladů ekonomických a diplomatických opatření v dispozici Rady

---

¹⁴⁸ ICJ, Advisory opinion 16: *Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution*, 1971.

¹⁴⁹ De Aréchaga, E. J., op. cit. (143), str. 1168–1172.

¹⁵⁰ David, V., Sladký, P., Zbořil, Fr., op.cit.(35), str. 338.

¹⁵¹ David, V., Sladký, P., Zbořil, Fr., op.cit.(35), str. 338.

bezpečnosti¹⁵² tj. 'úplné nebo částečné přerušení hospodářských styků, spojů železničních, námořních, leteckých, poštovních, telegrafních, radiových nebo jiných a přerušení styků diplomatických' (čl. 41 Charty OSN). Mezi příklady takových opatření v praxi náleží například zbojní embarga, zmrazení finančních prostředků držených vládou či určitých subjektů. Tato opatření se mohou dotknout i třetích států, např. v případě omezení hospodářských styků. Na jak dlouho se taková opatření ukládají, záleží na jejich potřebnosti k udržení světového míru a bezpečnosti v rámci kapitoly VII Charty OSN. Smyslem je tedy přimět stát, aby postupoval v souladu s cíly a zásadami, aby byl udržen mezinárodní mír a bezpečnosti, a to pomocí nevojenských opatření.

Rada bezpečnosti postupovala dle článku 41 Charty OSN a uložila ekonomické sankce např. Iráku v Rezoluci č. 661 (1990)¹⁵³. Ekonomickou sankcí se stalo obchodní embargo na dovoz a vývoz s výjimkou potřeb humanitárního rázu.

Z poslední doby lze zmínit případ Korejské lidově demokratické republiky. Dne 25. května 2009 Korejská lidově demokratická republika provedla podzemní jadernou zkoušku. KLCDR tento test odůvodnila zesílením nukleárních sil na sebeobranu. S ohledem na vývoj ve vztahu ke KLCDR je nutno zmínit prohlášení, kdy KLCDR by považovala použití sankcí ze strany OSN za vyhlášení války.

Dne 12. června 2009 OSN jednohlasně odhlasovala uložení sankcí KLCDR za provedení podzemní jaderné zkoušky ze dne 25. května 2009. Sankce zahrnují kontrolu lodí, zákaz vztahující se k prodeji zbraní či finanční opatření.¹⁵⁴

Článek 42 Charty OSN požaduje, aby Rada bezpečnosti nejdříve zvážila, zda nelze postupovat dle článku 41 Charty OSN. Podmínkou použití vojenských opatření (podniknout akce leteckými, námořními, nebo pozemními silami) není předchozí nařízení nevojenských opatření, ale je nutno posoudit jejich efektivnost či neefektivnost.¹⁵⁵ Rada bezpečnosti je oprávněna k vojenskému řešení konfliktu

---

¹⁵² FROWEIN, J. A., KIRSCH, *Chapter VII. Action with respect to Threats to the Peace, Breaches of the Peace, and Acts of Aggression*, in: SIMMA, Bruno, *The Charter of the United Nations: A commentary, Second Edition*, Volume 1, Oxford University Press, New York, 2002, str. 701–759.

¹⁵³ SC, S/RES/661 (1990).

¹⁵⁴ BBC News, Asia-Pacific, *North Korea in plutonium threat*, ze dne 13.06.2009 [online], [cit. 2009-06-22]. Dostupné z WWW: < <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/8098484.stm> >.

¹⁵⁵ FROWEIN, J. A., KIRSCH, *Article 42*, in: SIMMA, Bruno, *The Charter of the United Nations: A commentary, Second Edition*, Volume 1, Oxford University Press, New York, 2002, str. 749–759.

dle článku 42 Charty OSN jen ve výjimečných případech. Takovým případem byl ozbrojený postup proti Iráku dle Rezoluce 678 (1990)¹⁵⁶.

3.3.3. Rada bezpečnosti a její legitimnost

Legitimnost Rady bezpečnosti souvisí s hlasováním v Radě bezpečnosti. Status pěti **stálých členů** Rady bezpečnosti, dle článku 23 Charty OSN (Čínská republika, Francie, Svaz sovětských socialistických republik, Spojené království Velké Británie a Severního Irsku a Spojené státy americké), byl ustanoven v období po druhé světové válce, a to dle rozložení politických sil a vlivu ve světě, a proto nereflexuje současnou situaci.

Článek 27 Charty OSN obsahuje princip hlasování v Radě bezpečnosti. Každý člen Rady bezpečnosti má jeden hlas. Pro rozhodnutí o zásadních otázkách je zapotřebí nejméně devíti hlasů včetně souhlasu všech pěti stálých členů. Zde jde o **pravidlo jednomyslnosti mocností**.

Článek 27 (3) Charty OSN garantuje každému z pěti stálých členů moc překazit jakékoli rozhodnutí jeho neschválením. V případě nesouhlasu a hlasování proti rozhodnutí jde o využití práva, které brání přijetí rozhodnutí. Právo veta je známo a v minulosti bylo hojně využíváno při různých příležitostech, v zásadě pro uplatňování politických zájmů v období studené války. „Spolu se stálým členstvím, právo veta je považováno za nepřiměřený nástroj vládnutí.“¹⁵⁷ Přes zřejmý význam článku 27 odst. 3 Charty OSN, „se praxe OSN orientovala na uznávání rozhodnutí, jež byla přijata i přes zdržení se hlasování jednoho či více stálých členů“¹⁵⁸. Lze s jistotou říci, že tak vzniklo jedno z nepsaných pravidel OSN, které se odchýlilo od ustanovení Charty OSN, tedy akceptace zdržení se hlasování.

K postupu zdržení se hlasování se vyjádřil Mezinárodní soudní dvůr v případě přítomnosti JAR v Namibii (1971), kde konstatoval, že zdržení se hlasování stálým členem neznámá překážku pro přijetí rezoluce vyžadující jednomyslnost stálých členů, tím by byl pouze negativní hlas stálého člena.¹⁵⁹

---

¹⁵⁶ SC, S/RES/678 (1990).

¹⁵⁷ CARON, D., *The legitimacy of the Security Council*, American Journal of International Law 87, 1993, 562 – 564.

¹⁵⁸ Angelet, N., op. cit. (146), str. 66-67.

¹⁵⁹ Potočný, M., Ondřej, J., op.cit. (13), str. 253.

Obecně v mezinárodním společenství je Rada bezpečnosti vnímána jako orgán nereprezentující zájmy členských států, jako orgán nelegitimní. Jedná se především o rozdělení hlasovacích práv s přihlédnutím k současnému stavu členských států OSN a k reálné situaci v mezinárodní politice. Demokratizace Rady bezpečnosti a tím zvýšení její legitimity je předmětem debat v souvislosti s reformou OSN. Za stálé členy Rady bezpečnosti jsou navrhovány tyto státy např. Německo, Japonsko či Čína.

3.4. Vztah Valného shromáždění OSN a Rady bezpečnosti OSN

S odkazem na dějinný vývoj vztahu mezi Valným shromážděním OSN a Radou bezpečnosti OSN vznikla výjimečná situace, která umožnila zaměnit role těchto dvou orgánů.

Valné shromáždění přijalo rezoluci *Sjednocení v míru*¹⁶⁰ dne 3. listopadu 1950. V souladu s touto rezolucí se Valné shromáždění usnáší, že za situace, kdy Rada bezpečnosti nemůže vykonávat její primární odpovědnost za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti (z důvodu chybějící jednomyslnosti svých stálých členů při hlasování, tzv. pravidlo jednomyslnosti mocností) v situaci ohrožení míru, porušení míru nebo útočného činu. Valné shromáždění okamžitě posoudí situaci a zváží přijetí příslušných doporučení členským státům. Valné shromáždění je oprávněno doporučit kolektivní opatření, užít ozbrojené síly, které povedou k obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti (...).¹⁶¹

Přijetí rezoluce *Sjednocení v míru* bylo účelové a reflektuje období studené války. Snahou bylo dosažení změny. V srpnu 1950 Sovětský svaz vedl Radu bezpečnosti k pozastavení její činnosti jako orgánu jednajícího s Koreou. „Západní většinový vliv ve Valném shromáždění byl důvodem pro časté užití práva veta Sovětským Svazem v období 1945 – 50, a porušoval tak právo a ideál jednomyslnosti ze San Franciska. Západní mocnosti chtěly alternativní formu kolektivní bezpečnosti nezaloženou na stálých členech v Radě bezpečnosti, ale založenou na bázi vůle většiny ve Valném shromáždění.“¹⁶²

Valné Shromáždění se dostalo do role, kdy za výjimečných situací převzalo

¹⁶⁰ Dok. *Uniting for Peace*, op. cit. (49).

¹⁶¹ Dok. *Uniting for Peace*, op. cit. (49).

¹⁶² White, N. D., op. cit. (55), str. 173.

roli orgánu činícího předběžná opatření k dosažení usmíření stran. Takto Valné shromáždění postupovalo „buď okamžitě, dle postupu zakotveného v rezoluci Sjednocení v míru, nebo prostřednictvím řádného zasedání Valného shromáždění.“¹⁶³ Takovým případem může být sovětská intervence do Maďarska, kdy „roku 1956 se Valné shromáždění sešlo na zvláštním zasedání za stavu nouze a dovolávalo se po příměří a stažení sovětských vojenských jednotek.“¹⁶⁴

V rezoluce Sjednocení v míru je formulováno *‘(...) za situace, kdy Rada bezpečnosti nemůže vykonávat její primární odpovědnost za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti v situaci ohrožení míru, porušení míru nebo útočného činu (...)’*¹⁶⁵, v důsledku nejednomyslnost stálých členů Rady bezpečnosti. V článku 24 Charty OSN je zakotvena primární odpovědnost Rady bezpečnosti OSN za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti. „Právo veta některého z pěti permanentních členů Rady bezpečnosti je neslučitelné s článkem 39 Charty OSN“.¹⁶⁶ Článek 39 Charty OSN ukládá Radě bezpečnosti, aby určila, zda došlo k porušení míru, ohrožení míru nebo útočnému činu a rozhodla, která opatření budou učiněna podle článku 41 nebo 42 Charty OSN. Členské státy OSN jsou pak vázány takovým rozhodnutím dle článku 25 Charty OSN. V případě války v Koreji v roce 1950 právo veta použilo SSSR, aby nemohlo být přijato rozhodnutí dle článku 42 Charty OSN. Díky tomu byla přijata již výše zmiňovaná rezoluce s přenesením této pravomoci na Valné shromáždění.¹⁶⁷ Subsidiární role dle rezoluce Sjednocení v míru byla Valnému shromáždění udělena jen v určitých zlomcích historického vývoje OSN.

Rezoluce č. 377 (V) 1950 byla projednávána také v případě Mezinárodního soudního dvora *Certain Expenses of the United Nations* z roku 1962¹⁶⁸. Mezinárodní soudní dvůr byl požádán o vysvětlení slovního obratu *‘finanční výlohy Organizace’*. Mezinárodní soudní dvůr řekl, že článek 17 odstavec 1 Charty OSN dává nejen pravomoc Valnému shromáždění zvážit rozpočet Organizace, ale také jej schválit. Slovo *‘schválit’* rozpočet je v blízké souvislosti s článkem 17 odstavec

---

¹⁶³ White, N. D., op. cit. (55), str. 190.

¹⁶⁴ General Assembly, Resolution 1004, 2 UN GAOR ESS Supp. (No. 1) 2 (1956).

¹⁶⁵ Dok. *Uniting for Peace*, op. cit. (49).

¹⁶⁶ RANDELZHOFFER, Albrecht, *Use of Force*, Encyclopedia of Public International Law, Volume Four, North-Holland, Amsterdam, 2000, str. 1246–1258.

¹⁶⁷ Randelzhofer, A., op. cit. (166), str. 1246–1258.

¹⁶⁸ ICJ, Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders, *Certain Expenses of the United Nation (Article 17 paragraph 2 of the Charter)*, 1962.

2 Charty OSN, kdy Valné shromáždění má oprávnění rozvrhnout finanční výlohy mezi členské státy a naplnit tak článek 17 odstavec 2 Charty OSN – každý člen nese tu část nákladů, tak jak je určí Valné shromáždění. Jestliže jde o náklady, jež obsahují i výdaje za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, které by jinak nebyly uhrazeny, má Valné shromáždění pravomoc rozdělit pozdější celkovou částku mezi členské státy. Soud souhlasí, že takové výlohy musí být ověřeny jejich účelem ve vztahu k OSN. Tedy pokud by výdaj nespĺňovaly takový předpoklad, nemůže být považován za 'finanční výlohu Organizace'.¹⁶⁹

Mezinárodní soudní dvůr vysvětlil, že v rámci pravidel, jež specifikoval ve výše uvedeném rozsudku, opatření učiněná Valným shromážděním jsou slučitelná s Chartou OSN, pokud jde o postup dle rezoluce Sjednocení v míru, pak takové náklady hradí členské státy.

Z rozdělení kompetencí mezi Valným shromážděním a Radou bezpečnosti dle Charty OSN vyplývá, že Valné shromáždění '*činí doporučení členským státům a/nebo Radě bezpečnosti*', ale nemá pravomoc závazných rozhodnutí. Valné shromáždění je místem, kde se vedou diplomatická jednání. Hlavní úlohu za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti nese Rada bezpečnosti. Radě bezpečnosti jsou dle Charty OSN dány pravomoci pro ukládání sankcí a jen Rada bezpečnosti má pravomoc závazných rozhodnutí.

3.4.1. Primární pravomoc Valné shromáždění OSN

Existují 3 způsoby, ve kterých lze Valnému shromáždění umožnit stát se primárním orgánem vzhledem k situaci dotýkající se mezinárodního míru a bezpečnosti, a to „1) přes vnitřní výbor, 2) přes proceduru v mimořádných zvláštních zasedáních uvedenou Sjednocení v míru, 3) při zvláštních zasedáních dle článku 20 Charty OSN.“¹⁷⁰

Jen poslední pravomoc z uvedeného výčtu ostatních pravomocí je výslovně uvedena v Chartě OSN. Ostatní dvě pravomoci byly vytvořeny v období západní nadvlády, z důvodu paralyzování Rady bezpečnosti vetem Sovětského svazu.

Mimořádná zasedání Valného shromáždění se týkala Suezské krize (1956),

¹⁶⁹ Kirgis, F. L., op. cit. (24), str. 248-249.

¹⁷⁰ White, N. D., op. cit. (55), str. 172.

kdy Valné shromáždění založilo United Nations Emergency Force (UNEF I). Tato mise se stala precedentem pro další budoucí mírové operace se stejným podtextem, tedy v případě nemožnosti aktivity Rady bezpečnosti. Šlo o situace v Maďarsku (1956), Kongu (1960), nebo o Bangladéšskou krizi z roku 1971, kdy Valné shromáždění přijalo *rezoluci 2793 z roku 1971*¹⁷¹, ve které Valné shromáždění rozpoznává, že je potřeba přijmout okamžité prostředky přinášející okamžité zastavení válečného stavu mezi Indií a Pákistánem a vykonat stažení jejich vojenských jednotek na jejich vlastní strany indicko-pákistánských hranic. Dalšími příklady mohou být Afghánistán (1980), Palestina (1980 a 1982), okupovaná arabská území (1982) a další.

Valné shromáždění dosud uspořádalo „celkem 27 zvláštních zasedání o otázkách, které vyžadují zvláštní pozornost (mezi něž patří otázka Palestiny, financování OSN, Namibie, odzbrojení a jiné)“¹⁷².

3.4.2. Subsidiární pravomoc Valného shromáždění OSN

Dle obsahu článků 10 - 14 Charty OSN je možné argumentovat, že právní úpravu lze interpretovat tak, že poskytuje Valnému shromáždění široký rozsah doporučujících pravomocí, rovnocenných pravomocem Rady bezpečnosti v rámci kapitoly VI a VII. „Po stránce teoretické jsou rezoluce Valného shromáždění dispozitivního charakteru. Po stránce praktické platí totéž, ačkoli v určitých případech rezoluce přijaté během studené války odráží touhu aplikovat Valné shromáždění jako kvazi-legislativní orgán.“¹⁷³

Článek 10 Charty OSN je předmětem článku 12 Charty OSN. Posledně uvedený článek Charty OSN rozděluje funkce mezi Valným shromážděním a Radou bezpečnosti.

Článek 11 odstavec 2 Charty OSN opravňuje Valné shromáždění '*jednat o veškerých otázkách týkajících se udržování mezinárodního míru a bezpečnosti a činit doporučení státu nebo Radě bezpečnosti*' pro obnovení mezinárodního míru.

---

¹⁷¹ GA, Resolution 2793 (XXVI) 1971 *Question considered by the Security Council at its 1606th, 1607th and 1608th meetings on 4, 5 and 6 December 1971.*

¹⁷² United Nations, Informační centrum OSN v Praze, *Zprávy - 59. zasedání Valného shromáždění OSN za předsednictví Gabonu*, ze dne 14.9.2004, [online], [cit. 2009-03-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=959>>.

¹⁷³ White, N. D., op. cit. (55), str. 183.

Jde o pravomoc konkurovat Radě bezpečnosti dle článku 39 Charty OSN. Jde však jen o doporučující pravomoc, jakékoli donucovací prostředky dle kapitoly VII Charty OSN požadují závazné rozhodnutí, jež může být přijato jedině Radou bezpečnosti.

Článek 24 Charty OSN svěřuje Radě bezpečnosti základní odpovědnost za zachování mezinárodního míru a bezpečnosti. „Udělená odpovědnost je základní, nikoli výlučná. Radě bezpečnosti je dána pravomoc uložit výslovnou povinnost, např. nařídit nebo přikázat útočnickovi jednat v souladu s kapitolou VII Charty OSN. Jen Rada bezpečnosti může požadovat vynucení prostřednictvím nátlakových jednání proti útočnickovi.“¹⁷⁴ Rozsudek soudu učinil jasnější pohled na fungování Rady bezpečnosti ve vztahu k Valnému shromáždění.

Článek 24 odstavec 2 Charty OSN odkazuje na kapitolu VI *‘zvláštní pravomoci udělené Radě bezpečnosti’*. „Všechny články, s výjimkou článku 35, se zdají, že pojmají výhradní právo činnosti Rady bezpečnosti.“¹⁷⁵ Na druhé straně články 10 a 14 Charty OSN zmocňují Valné shromáždění jednat a činit doporučení v záležitostech, jež mohou být nebezpečné mezinárodnímu míru v rámci významu kapitoly VI Charty OSN, nebo které založí ohrožení nebo porušení míru a bezpečnosti v rámci významu kapitoly VII Charty OSN.

Zbývá jen podotknout, že článek 12 Charty OSN je jediný článek v celé Chartě OSN, jenž zaznamenává rozdělení funkcí mezi Radou bezpečnosti a Valným shromážděním OSN.

---

¹⁷⁴ Dok. op. cit. (168).

¹⁷⁵ White, N. D., op. cit. (55), str. 151.

KAPITOLA

4.

ZÁKAZ POUŽITÍ SÍLY

4.1. Obecné vymezení

K zákazu války v mezinárodních vztazích docházelo postupně. Po skončení první světové války byl přijat Pakt Společnosti národů vedoucí k založení Společnosti národů, jež vstoupil v platnost v roce 1920. Článek 10 Paktu Společnosti národů obsahuje závazek, že členové Společnosti budou *'šetřit, hájit nynější územní celistvost a politické nezávislosti všech členů Společnosti proti vnějšímu útoku'*. Pakt Společnosti národů válku nezakazoval, ale „zavedl pojem války legální a nelegální“¹⁷⁶. Pojem války legální a nelegální vyplýval z článku 12 Paktu Společnosti národů, který upravil lhůtu 3 měsíců k neuchýlení se k válce (od vydání rozhodčího rozsudku nebo od zprávy Rady), poté válka mohla být zahájena.

První výslovný zákaz použití síly se objevil až ve 20. století v *Briand-Kellogově paktu* z roku 1928, který odsuzoval válku jako prostředek pro řešení mezinárodních sporů. Jedním z významných nedostatků Briand-Kellogova paktu bylo, že „nezajišťoval donucovací mechanismus“¹⁷⁷ k naplnění zákazu použití války. Za další nedostatek lze uvést, že „zakazoval útočnou válku, nikoli však použití síly v obecnosti“¹⁷⁸. To učinila až Charta OSN z roku 1945 (ve svém článku 2 odstavec 4 Charty OSN).

Obecné zásady OSN, podle kterých mají členové postupovat ve svých vztazích, jsou uvedeny v článku 2 Charty OSN. Mezi zásadami je uvedeno *'všichni členové řeší své mezinárodní spory pokojnými prostředky tak, aby ani mezinárodní mír a bezpečnost, ani spravedlnost nebyly ohrožovány'* a *'všichni členové se vysvětlují ve svých mezinárodních stycích hrozby silou nebo použití síly, jak proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoli státu, tak jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s cíli Organizace spojených národů'*.

---

¹⁷⁶ ČEPELKA, Čestmír., DAVID, V., *Úvod do teorie mezinárodního práva*, Brno, 1983, str. 153.

¹⁷⁷ Ondřej, J., op. cit. (12), str. 42.

¹⁷⁸ Ondřej, J., op. cit. (12), str. 42.

Zákaz použití síly v mezinárodních vztazích byl vložen do **článku 2 odst. 4 Charty OSN**. Tento zákaz je kogentní (jde o základní zásadu k ochraně hodnot sdílených mezinárodním společenstvím¹⁷⁹). Zákaz použití síly dle článku 2 odstavec 4 Charty OSN však nelze vykládat izolovaně od ostatních ustanovení Charty OSN, a to zejména pokud jde o okolnosti, kdy použití síly v mezinárodních vztazích přípustné je. Jedná se o tato ustanovení:

- 1) Donucovací opatření Rady bezpečnosti (článek 39, 41, 42 Charty OSN);
- 2) Realizaci práva na individuální nebo kolektivní sebeobranu (článek 51 Charty OSN- nutnost výkladu zákazu použití síly a hrozby silou v souvislosti s čl. 39, 51 a 53 Charty);
- 3) Donucovací opatření podle oblastních dohod nebo oblastními orgány na základě zmocnění Rady bezpečnosti a pod jejím vedením (článek 53 Charty OSN);
- 4) Zvláštním výjimečným případem je ustanovení čl. 106 a 107 Charty OSN.

Z případů, kdy je dovoleno použít síly je zajímavé výkladové porovnání článku 51 (právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu) a článku 2 odstavec 4 Charty OSN. Jde o nejdiskutovanější problematiku. Porovnání obou článků ukazuje disharmonii. Článek 2 odstavec 4 pracuje s pojmy '*hrozba silou*' či '*použití síly*', kdežto článek 51 Charty OSN mluví jen o '*ozbrojeném útoku na některého člena OSN*'. Převažující názor je takový, že ozbrojený útok představuje užití síly. Co je ozbrojený útok, však není definováno. Článek 51 Charty OSN říká, že žádné ustanovení Charty OSN neomezuje přirozené právo na sebeobranu, které má každý stát. Přirozené právo na sebeobranu je omezeno požadavkem přiměřenosti a nezbytnosti. Základním předpokladem Charty OSN je omezit užití síly v největším možném rozsahu. Z uvedeného vyplývá, že zákaz užití síly je nutno respektovat,

---

¹⁷⁹ Vyhláška MZV 15/1988 Sb, Vídeňská úmluva o smluvním právu 1969, článek 53 úprava *ius cogens* zní: '*Každá smlouva, která v době svého uzavření je v rozporu s imperativní normou obecného mezinárodního práva, je nulitní. Pro účely této úmluvy je imperativní normou obecného mezinárodního práva norma přijatá a uznaná mezinárodním společenstvím států jako celkem za normu, od níž není dovoleno se odchýlit a která může být změněna pouze novou normou obecného mezinárodního práva stejné povahy*'.

s výjimkou ozbrojeného útoku, který stát opravňuje k jeho přirozenému právu na sebeobranu za podmínek, jak jsou vymezeny v mezinárodním právu.¹⁸⁰

Vysvětlení pojmu ozbrojený útok přinesl případ *Nikaragua*¹⁸¹ z roku 1986 a ukázal, že tento **pojem je užší** než pojem 'hrozba silou' či 'použití síly'. Konkrétně „*ozbrojeným útokem musí být rozuměno nejen jednání ozbrojenými silami přes mezinárodní hranice, ale také vyslání státem ozbrojených band, skupin, nepravidelných jednotek nebo žoldnéřů, kteří provádějí činy ozbrojeného násilí proti jinému státu takové závažnosti, že se rovná skutečnému ozbrojenému útoku prováděnému pravidelnými jednotkami.*“¹⁸² Případ *Nikaragua* se dále dotýká obyčejového mezinárodního práva. „Je zřejmé, že mezinárodní obyčejové právo neobsahuje podmínku oprávněnosti práva užití síly v sebeobraně a že postup závisí na obsahu smluvního závazku a na institucích takto vzniklých. Na druhé straně, jestliže sebeobrana je již prosazována jako ospravedlnitelný prostředek, který by z jiného hlediska porušil obě podstaty, a to obyčejové právo a ustanovení stanovená v Chartě OSN, předpokládá se, že ustanovení stanovená v Chartě OSN by měla být respektována.“¹⁸³

Uvádí-li článek 2 odstavec 4 Charty OSN obecný zákaz použití síly a zároveň jiná ustanovení Charty OSN povolené výjimky do tohoto zákazu, konkrétní význam a obsah pojmu nepoužití síly je však právně vymezen v Deklaraci o zásadách mezinárodního práva týkajících se přátelských vztahů a spolupráce mezi státy v souladu s Chartou OSN (1970)¹⁸⁴ a v Definicí Agrese (1974)¹⁸⁵.

Deklarace o zásadách mezinárodního práva týkajících se přátelských vztahů a spolupráce mezi státy (dále jen 'Deklarace') byla přijata u příležitosti 25. výročí vzniku OSN a jejím cílem bylo přispět k posílení mezinárodního míru, učinit mezník ve vývoji mezinárodního práva a prosazovat právní normy mezi státy, zvláště aplikaci principů zakotvených v Chartě OSN.¹⁸⁶

---

¹⁸⁰ Randelzhofer, A., op. cit. (166), str. 1246-1258.

¹⁸¹ ICJ, Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua (*Nicaragua v. USA*), ICJ Rep. 1986.

¹⁸² Dok. *Nicaragua v. USA*, op. cit. (181), 194 at 183.

¹⁸³ Dok. *Nicaragua v. USA*, op. cit. (181), 199 at 185.

¹⁸⁴ Dok. *Declaration on Principles of International Law Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations*, op. cit. (58).

¹⁸⁵ Dok. *Definition of Aggression*, op. cit. (103).

¹⁸⁶ Dok. *Declaration on Principles of International Law Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations*, op. cit. (58).

Význam Deklarace spočívá ve vydefinování nejdůležitějších zásad soudobého mezinárodního práva (např. zásada mírového urovnání sporů, zásada nevměšování, zásada spolupráce států¹⁸⁷). „Všechny tyto zásady jsou obsaženy v Chartě OSN, avšak pouze v nejstručnější a nejobecnější podobě.“¹⁸⁸ Jejich obecné zakotvení vedlo Valné shromáždění k jejich specifikaci a kodifikaci v uvedené Deklaraci. Konkrétně zásada nepoužití síly je v Deklaraci definována takto: *‘Státy by se měly zdržet v jejich mezinárodních vztazích hrozby silou nebo použití síly proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoli jiného státu nebo jakéhokoli jiného způsobu jednání, které je neslučitelné s cíly OSN’*¹⁸⁹.

Dle Deklarace se útočná válka pokládá za zločin proti míru, což má za následek odpovědnost podle mezinárodního práva. V souladu s principy OSN se státy mají zdržet propagace útočné války. Státy mají dále povinnost zdržet se od hrozby silou, použití síly za účelem porušení existujících mezinárodních hranic, či demarkačních čar nebo zdržet se odvetných opatření zahrnujících použití ozbrojených sil. Dále je zakázáno organizování občanských nepokojů (...).¹⁹⁰

„V poslední části kodifikované verze zásady nepoužití síly se uvádějí bez konkrétní specifikace případy legálního použití síly. Podle všeobecného názoru jsou takovými legálními případy použití síly: *výkon práva sebeobrany* podle čl. 51 Charty OSN, *donucovací vojenské akce Rady bezpečnosti* dle kapitoly VII Charty OSN a *použití vojenských sil regionálních organizací* po předchozím zmocnění Radou bezpečnosti dle čl. 53 Charty OSN.“¹⁹¹

Z výkladového hlediska zásada nepoužití síly a ostatní zásady musí být čteny v souladu s Chartou OSN, jako základním dokumentem OSN. „Vykládat a aplikovat kteroukoli z nich je nutné vždy v kontextu s ostatními.“¹⁹²

Druhým významným právním dokumentem vztahující se k otázce neuzítí síly, je již zmíněná *Definice agrese*¹⁹³. „Na půdě OSN došlo k projednávání definice agrese v souvislosti s korejskou válkou v roce 1950 z iniciativy Sovětského

---

¹⁸⁷ Potočný, M., Ondřej, J., op.cit. (13), str. 2.

¹⁸⁸ Potočný, M., Ondřej, J., op.cit. (13), str. 2.

¹⁸⁹ Dok. *Declaration on Principles of International Law Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations*, op. cit. (58).

¹⁹⁰ Dok. *Declaration on Principles of International Law Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations*, op. cit. (58).

¹⁹¹ Potočný, M., Ondřej, J., op.cit. (13), str. 4.

¹⁹² Potočný, M., Ondřej, J., op.cit. (13), str. 2.

¹⁹³ Dok. *Definition of Aggression*, op. cit. (103).

svazu. V roce 1967 Valné shromáždění OSN ustavilo zvláštní výbor za účelem přípravy takového návrhu.¹⁹⁴

Rezoluce Valného shromáždění pod názvem Definice agrese byla přijata roku 1974. Prohlašuje, že jedním ze základních předpokladů OSN je udržovat mezinárodní mír a bezpečnost a přijmout efektivní kolektivní opatření pro prevenci a odstranění ohrožení míru, a pro potlačení aktu agrese nebo aktu porušujícího mír. Valné shromáždění připomíná, že v souladu s článkem 39 Charty OSN Rada bezpečnosti může stanovit existenci ohrožení či porušení míru a může činit doporučení v souladu s články 41 a 42 Charty OSN k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti.¹⁹⁵

Dle článku 1 Definice agrese *'agresí je použití ozbrojené síly státem proti svrchovanosti, územní celistvosti nebo politické nezávislosti jiného státu způsoby vypočtenými v této definici'*¹⁹⁶, nebo jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s Chartou OSN. Článek 2 Definice agrese uvádí, že první užití ozbrojené síly členským státem v rozporu s Chartou OSN je nutno zhodnotit prima facie důkazem aktu agrese, jakkoliv Rada bezpečnosti může dojít k závěru v souladu s Chartou OSN, že rozhodnutí, že akt agrese, který byl spáchán, by nebyl ospravedlnitelný ve světle jiných příslušných okolností, včetně tvrzení, že příslušná jednání nebo jejich důsledky nejsou dostatečně závažná¹⁹⁷. Článek 3 Definice agrese činí demonstrativní výčet činů, které v souladu s článkem 2 pak mohou být kvalifikovány jako útočná jednání. Toto v praxi na jedné straně znamená, že *Rada bezpečnosti není tímto demonstrativním výčtem omezena* a je oprávněna označit určité jednání za čin agrese dle Charty OSN. Na druhé straně jde zároveň o určité vymezení prostoru, zda v určité situaci jde o ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti.

Teroristické útoky ze dne 11. září 2001 a postup USA ovlivnily výklad a pojetí agrese. Agresí je použití ozbrojené síly jedním státem proti státu jinému, a to způsoby uvedenými v Definici agrese. Reakcí na 11. září 2001 byl vojenský zásah ze strany USA a Velké Británie proti teroristické skupině Al-Káida, která se k těmto útokům přihlásila. Rada bezpečnosti přijala dne 12. září 2001 rezoluci č. 1368

---

¹⁹⁴ David, V., Sladký, P., Zbořil, Fr., op. cit. (35), str. 368.

¹⁹⁵ Dok. *Definition of Aggression*, op. cit. (103).

¹⁹⁶ Dok. *Definition of Aggression*, op. cit. (103).

¹⁹⁷ Dok. *Definition of Aggression*, op. cit. (103).

(2001)¹⁹⁸, ve které odsoudila teroristický útok a zároveň uvedla právo na sebeobranu ve spojení s bojem proti terorismu v souladu s Chartou OSN. Rezolucí č. 1373 (2001)¹⁹⁹ Rada bezpečnosti odkázala na kapitolu VII Charty OSN a umožnila donucovací opatření proti hnutí Talibanu. Rada bezpečnosti sama k takové ozbrojené akci však nepřistoupila.

Teroristický čin spáchaný soukromými skupinami nebo organizacemi jako takový není ozbrojeným útokem ve smyslu článku 51 Charty OSN. Ale v širším pojetí lze teroristické činy soukromých skupin přičíst státu a lze je považovat za ozbrojené útoky dle článku 51 Charty OSN.²⁰⁰ Takovému pojetí odpovídá i článek 3 (g) Definice agrese, který sice nehovoří o teroristickém činu, ale který považuje za agresivní čin *'vyslání státem, nebo jeho jménem, ozbrojených skupin, band, nepravidelných ozbrojených sil nebo žoldnéřů, kteří používají síly, proti jinému státu v takové míře, že se to rovná předchozím činům'*.²⁰¹

Teroristický útok z 11. září 2001 a následující postup ze strany USA a Velké Británie přinesl rozšiřující výklad článku 51 Charty OSN. Teroristická skupina Al-Káida je soukromou skupinou. Při uplatnění extenzivního výkladu Charty OSN lze takový útok soukromé skupiny přičíst státu a postupovat dle článku 51 Charty OSN zakotvující právo na sebeobranu. Toto pojetí potvrdila i Rada bezpečnosti, když v tentýž den vojenského útoku ze strany USA a Velké Británie proti Afghánistánu (tj. 8. října 2001) prohlásila, že „členové Rady bezpečnosti ocenili účast USA a Velké Británie“. Touto účastí bylo myšleno, že oba státy jednaly v sebeobraně.²⁰²

Dle názoru A. Randelzhofera definice přijatá rezolucí 3314 (XXIX) nepředstavuje vzhledem k Chartě OSN významnější pokrok.²⁰³ Na druhé straně Mezinárodní soudní dvůr ve věci Nikaragua uvedl, že popis obsažený v čl. 3 odst. (g) Definice agrese může být pojat jako odraz obyčejového mezinárodního práva a tento popis obsažený v Definicí agrese vzal za výchozí bod pro vymezení pojmu ozbrojený útok.²⁰⁴ Pojem agrese se neustále v mezinárodním společenství vyvíjí. Definice agrese vymezila určitý právní rámec, ale zároveň ponechává prostor Radě

---

¹⁹⁸ Dok. op. cit. (115).

¹⁹⁹ Dok. op. cit. (116).

²⁰⁰ RANDELZHOFFER, Albrecht, Article 51, in: SIMMA, Bruno, *The Charter of the United Nations: A commentary, Second Edition*, Volume 1, Oxford University Press, New York, 2002, str. 788-806.

²⁰¹ Dok. *Definition of Aggression*, op. cit. (103).

²⁰² Randelzhofer, A., op. cit. (200), str. 788-806.

²⁰³ Randelzhofer, A., op. cit. (200), str. 788-806.

²⁰⁴ Dok. *Nicaragua v. USA*, op. cit. (181).

bezpečnosti, aby sama označila určité jednání za čin agrese. Vývoj v pojetí práva na sebeobranu po 11. září 2001 ukázal na odklon od tradičního pojetí práva na sebeobranu dle článku 51 Charty OSN. Záleží už jen na praxi OSN, jak se takové pojetí bude vyvíjet dál.

Z posledních let se užitím síly zabýval Světový summit 2005. Summit zdůraznil zákaz užití síly v mezinárodních vztazích s výjimkou sebeobranu. Zopakoval, že státy mají primární odpovědnost chránit a že první povinností mezinárodního společenství je užití přiměřené nenásilné prostředky k ochraně obyvatelstva. Dále, že OSN se může uchýlit ke kolektivnímu jednání prostřednictvím Rady bezpečnosti v souladu s Chartou OSN, počítaje kapitolu VII, ve spolupráci s relevantními regionálními organizacemi.²⁰⁵

Před začátkem 20. století zákaz války neexistoval. Významným dokumentem ve vývoji zákazu zahájení války se stal Briand-Kellogův pakt. Zákaz použití síly v mezinárodních vztazích v nejobecnějším právním významu zakotvila až Charta OSN, a to konkrétně v článku 2 odstavec 4 Charty OSN. Jde o základní zásadu kogentního rázu, která připouští výjimky za přesně vymezených podmínek. Pod takové výjimky patří postup dle kapitoly VII a právo na sebeobranu.

4.2. Legální použití síly se zaměřením na sebeobranu

Právo na sebeobranu prošlo podobným vývojem jako zákaz války či posléze zákaz užití síly. Do 20. století právo na sebeobranu nenabývalo velkého významu. To se změnilo s počátkem 20. století, a to proto, že volnost k zahájení války byla více a více omezována. První odmítnutí války, jako prostředku k vyřešení neshod, se objevilo v článku 1 Briand-Kellogova paktu. Tím se vyhradilo zahájení války na případ sebeobranu. Vývoj po druhé světové válce vedl k dalšímu prohlubování významu tohoto práva. Dnes se práva na individuální a kolektivní sebeobranu dovolává většina postupů s použitím sil.²⁰⁶

Právo na sebeobranu v mezinárodních vztazích je tedy výjimkou do kogentního zákazu použití síly dle článku 2 odstavec 4 Charty OSN. Význam

---

²⁰⁵ Dok. op. cit. (124).

²⁰⁶ Randelzhofer, A., op. cit. (198), str. 788-806.

pojmu sebeobrana souvisí s právem na suverenitu států a právem předcházet nepřátelství. Právní základ práva na sebeobranu lze nalézt v článku 51 Charty OSN.

Charta OSN v článku 51 uznává právo na sebeobranu, a to jak individuální, tak kolektivní. **Sebeobrana** je prostředkem obrany státu **tak dlouho**, dokud je stát **bezprostředně ohrožen**, a **do doby, než Rada bezpečnosti přistoupí k opatřením**, tak jak to upravuje článek 51 Charty OSN. V případě, že Rada bezpečnosti přistoupí k vojenské akci a tato vojenská akce je efektivní, je právo bezprostředně ohroženého státu na sebeobranu ztraceno. Na druhé straně právo na sebeobranu stále existuje v případě neefektivnosti vojenského zásahu ze strany Rady bezpečnosti. Takto například postupovaly Spojené státy americké, které dokázaly vstoupit do role obránce a postavily se na stranu Jižní Koreje v roce 1950 a Kuvajtu v roce 1991, když použily sílu proti Severní Koreji a Iráku.

V článku 39 Charty OSN lze nalézt, že právě Rada bezpečnosti *'doporučí nebo rozhodne, jaká opatření budou učiněna podle článku 41 a 42, aby byl udržen nebo obnoven mezinárodní mír a bezpečnost'*.

Problém, zda právo na sebeobranu může být pozastaveno, když Rada bezpečnosti zaujme prostředky ve formě povinných ekonomických sankcí dle článku 41 Charty OSN, byl řešen v době války v Perském zálivu (1990-1991). „Rada bezpečnosti uložila rezolucí 661 ze 6. srpna 1990 ekonomické sankce proti Iráku. USA a Velká Británie tvrdily, že právo na obranu nebylo odříznuto přijetím této rezoluce. Opačného názoru byli ostatní stálí členové Rady bezpečnosti, pro které bylo zřejmé, že zaujetím postoje Rady bezpečnosti dle článku 41 Charty OSN bylo právo na sebeobranu ztraceno a že jedinou cestou pro ozbrojený útok proti Iráku je vojenský útok potvrzený Radou bezpečnosti.“²⁰⁷

Z historického hlediska se princip sebeobrany neobjevil poprvé v Chartě OSN, ale byl již předtím znám z případu *Caroline* (v podobě preemptivní sebeobran). Šlo o spor mezi USA a Velkou Británií, který se datuje k roku 1837. Velká Británie zničila parník *Caroline* amerických sympatizantů kanadských povstalců proti britské Koruně. Státní tajemník USA D. Webster vyzval svůj britský protějšek, aby prokázal nezbytnost sebeobranu neponechávající žádnou volbu

---

²⁰⁷ White, N. D., op. cit. (55), str. 55.

prostředků a ani okamžik pro uvažování, a dále že tato akce byla omezena na nezbytnou nutnost.²⁰⁸

V případě Caroline sehrál hlavní roli tehdejší americký státní tajemník Daniel Webster a na britské straně speciální britský přidělenec Lord Ashburton. Vyplynulo, že obě strany uznávaly právo každého státu na **preemptivní sebeobranu**, ale jen za splnění určitých podmínek. V prvé řadě se jedná o *nutnost jednat v sebeobraně, přičemž tuto nutnost lze charakterizovat jako naléhavou, nepřekonatelnou, neponechávající žádnou jinou možnost volby prostředku a žádný moment k úvaze*.²⁰⁹ Případ Caroline se stal precedentem preemptivní sebeobrany pro další léta do přijetí Charty OSN (1945).

Dle M. Byerse při existenci Charty OSN kritéria preemptivní sebeobrany mohou uspět jen za předpokladu „přehlížení“ článku 51 Charty OSN či jeho modifikace ze strany států. Zmiňuje, že v praxi k modifikaci článku 51 dochází a jako příklad uvádí útok na irácké jaderné zařízení v Osiraku v roce 1981 ze strany Izraele.²¹⁰

Preemptivní sebeobrana je předmětem sporu. Na jedné straně je určitá touha po změně pravidel k použití síly, na straně druhé *nelze nechat zcela* na státech rozhodování o situaci, kdy se využije preemptivní sebeobrany.

Určitý rámec pro posuzování preemptivní sebeobrany podává Sofaer, a to pomocí identifikace klíčových elementů pro ospravedlnění preemptivní sebeobrany. Tyto klíčové elementy tvoří:

- 1) povaha a rozsah hrozícího nebezpečí,
- 2) pravděpodobnost, že hrozba bude realizována, pokud nedojde k preemptivnímu zásahu,
- 3) dostupnost a vyčerpání alternativ k použití síly,

---

²⁰⁸ SAPIRO, M., *What Future for the UN Charter System of War Prevention*, American Journal of International Law, Vol. 97, No. 3, 2003, str. 600.

²⁰⁹ SOFAER, A. D., *On the Necessity of Pre-Emption*, European Journal of International Law, 2003, vol. 14, no. 2, str. 219-220.

²¹⁰ BYERS, Michael, *War Law: Understanding International Law and Armed Conflict*, Grove Press, New York, 2005, str. 72–75.

4) zda použití síly je v souladu s cíly a principy OSN a dalšími mezinárodními dohodami.²¹¹

K právu na preemptivní sebeobranu se vyjádřila i zpráva *Panelu na vysoké úrovni* z roku 2004, kde se uznává právo na sebeobranu v případě preemptivní sebeobrany za situace *bezprostředně hrozícího útoku*, a toto právo Panel na vysoké úrovni považuje za ustálené pravidlo. Ohrožený stát, shodně s mezinárodním právem, může podniknout vojenskou akci tak dlouho, jak je jen bezprostředně ohrožen, jednání musí být přiměřené.²¹²

Zpráva Panelu na vysoké úrovni se zabývá i otázkou **preventivní sebeobrany**. Preventivní sebeobranu, tedy *sebeobranu proti nepřímému hrozícímu útoku*, Panel nepřipouští.

Použití argumentu preventivní sebeobrany je znám v případě postupu USA v Iráku v roce 2003. V tomto případě preventivní sebeobrana vycházela z předpokladu, že v případě existence zbraní hromadného ničení je zapotřebí zabránit potencionálnímu útoku.²¹³ USA postupovaly podle článku 51 Charty OSN bez souhlasu Rady bezpečnosti. Podmínky pro aplikaci článku 51 Charty OSN však neexistovaly a postup USA jen ukázal Radu bezpečnost ve světle nerespektování jejího postavení.

Použití sebeobrany v obecném významu nelze generalizovat. Podstatné je, že žádný právní řád nemá pravomoc zbavit státy jejich přirozeného práva na sebeobranu. K posuzování legitimitnosti sebeobrany je nutno v každém konkrétním případě přistupovat individuálně a dle daných konkrétních podmínek.

4.2.1. *Individuální sebeobrana dle Charty OSN*

Individuální sebeobranu lze charakterizovat jako svépomoc napadeného státu v situaci, kdy dojde k užití síly ze strany jiného státu. Jde o okolnost vylučující mezinárodně protiprávní chování, neboť obecným pravidlem je, že každý stát má právo chránit svoji existenci a své obyvatele.

---

²¹¹ Sofaer, A. D., op. cit. (209), str. 220.

²¹² UN Doc A/59/565 *Report of the Secretary General's High-level Panel on Threats, Challenges, and Change, A more secure world: Our shared responsibility*, 2004.

²¹³ David, V., Sladký, P., Zbořil, Fr., op. cit. (35), str. 333.

Právní zakotvení práva na sebeobranu lze nalézt v článku 51 Charty OSN. Článek 51 Charty OSN hovoří o *'přirozeném právu'* státu na sebeobranu. I přes pojetí práva na sebeobranu jako práva přirozeného, existují zde limity, které státy musí respektovat. „Sebeobranu lze využít, pokud jde o aktuální ozbrojený útok, lze ji ze strany napadeného státu ihned realizovat a naopak ji nelze použít v případě pouhé hrozby útoku.“²¹⁴ Napadený stát se tedy rozhoduje, zda využije svého práva na individuální sebeobranu. Dalším limitem do přirozeného práva na sebeobranu je okamžitá **oznamovací povinnost** o opatření napadeného státu *'opatření učiněná členy při výkonu tohoto práva sebeobrany se oznámí ihned Radě bezpečnosti'* (čl. 51 Charty OSN). Rada bezpečnosti může kdykoli učinit takovou akci, kterou považuje za nezbytnou pro udržení či obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. Toto právo se dostává opět do rukou státu v případě, kdy Rada bezpečnosti nezaujme žádné postavení a zůstane nečinná. Sebeobrana má defenzivní charakter. Směřuje proti protiprávnímu chování. V každém případě je nutno reagovat přiměřeně, což nevylučuje použití vojenských ozbrojených sil.

Právo na individuální sebeobranu lze chápat jako prozatímní opatření systému kolektivní bezpečnosti v situacích, kdy nelze zabránit útoku na napadený stát. Z článku 51 Charty OSN vyplývá obecná odpovědnost Rady bezpečnosti za *'udržení mezinárodního míru a bezpečnosti'* a právo státu na sebeobranu jen v určitém dočasném významu. V souladu s primární odpovědností Rady bezpečnosti za udržení mezinárodního míru a bezpečnosti má právo dovolit užití síly dle článků 42 a 48 (1) Charty OSN. Rada bezpečnosti má „nejen oprávnění k vojenskému opatření v situaci, která ještě nepředstavuje ozbrojený útok, ale také může kombinovat vojenská opatření s rozsáhlými sankcemi za účelem obnovení mezinárodního míru.“²¹⁵

T. D. Gill uvádí, že někteří autoři argumentují, že Rada bezpečnosti má právo zmocnit státy k užití síly na podkladě práva na sebeobranu obsaženého v článku 51 Charty OSN, tedy z důvodu umístění článku v kapitole VII.²¹⁶ Oponentem k takovému pojetí je J. Quigley, který uvádí, že tento argument není

---

²¹⁴ David, V., Sladký, P., Zbořil, Fr., op. cit. (35), str. 333.

²¹⁵ DE WET, E., *The Chapter VII Powers of the United Nations Security Council*, Hart Publishing, North America, 2004, p. 263.

²¹⁶ GILL, T.D., *Legal and some Political Limitations on the Power of the UN Security Council to Exercise its Enforcement Powers under Chapter VII of the Charter*, 26 Netherlands Yearbook of International Law 92 (1995), str. 30-130.

přesvědčivý, neboť článek 51 Charty OSN není svou podstatou zamýšlen k užití Radou bezpečnosti, ale je koncipován pro státy, v případě, že se stanou obětí ozbrojeného útoku.²¹⁷

4.2.2. Kolektivní sebeobrana dle Charty OSN

Zvláštním případem sebeobrany je kolektivní sebeobrana dle článku 51 Charty OSN. Dle J. Mrázka se kolektivní sebeobranou rozumí společná obranná opatření dvou nebo více států v souladu s čl. 51 Charty OSN, podnikaná na obnovu politické nezávislosti, územní celistvosti státu nebo států, které se staly obětí ozbrojeného útoku.²¹⁸ Vždy směřuje navenek vůči třetím státům. Pravidlem je, že napadený stát nesmí figurovat jako „osamocená oběť“ ozbrojeného útoku agresora²¹⁹.

Významem kolektivní sebeobrany a *podmínkami*, za jakých lze postupovat se v případě kolektivní sebeobrany zabýval Mezinárodní soudní dvůr ve věci *Vojenských a polovojenských činností v Nikaragui a proti ní*²²⁰ z roku 1986. Nikaragua zahájila proces proti USA. Důvodem byla podpora ozbrojených sil (nikaragujských kontras) ze strany USA. Nikaragua prohlásila, že tímto jednáním USA zasahuje do jejích vnitřních záležitostí a že USA porušují její suverenitu, územní celistvost, politickou nezávislost a dále základní a všeobecně akceptovatelné principy mezinárodního práva.²²¹ Jedním z mnoha dilemat bylo, zda třetí stát (USA) může legitimně jednat cestou protiopatření, jež obnáší zásah do vnitřních záležitostí prvního státu (Nikaragua), tedy státu, jehož jednání porušuje princip neintervence směrem k jinému státu (Salvador, Honduras, Kostarika). Soud prohlásil, že třetí stát nemá právo na kolektivní ozbrojenou odezvu směrem k jednání proti státu, jež nepředstavuje ozbrojený útok. Soud jasně prohlásil, že USA zamýšlely svým postojem (dodávání zbraní, finanční podpora a další) přinutit Nikaragu k respektu k záležitostem, o kterých si každý stát může rozhodovat

---

²¹⁷ QUIGLEY, J., *The United Nations Security Council: Promethean Protector or Helpless Hostage?*, 35 Texas International Law Journal 157 (2000), str. 129–172.

²¹⁸ Mrázek, J., op. cit. (2), str. 198.

²¹⁹ Ondřej, J., op. cit. (12), str. 133.

²²⁰ Dok. *Nicaragua v. USA*, op. cit. (181).

²²¹ Dok. *Nicaragua v. USA*, op. cit. (181).

svobodně. Soud prohlásil, že USA porušily svým jednáním závazek nevměšovat se do vnitřních záležitostí cizího státu a nepoužívat proti němu sílu.²²²

Případ Nikaragua osvětlil, že kolektivní sebeobrana musí splňovat všechny podmínky pro užití individuální sebeobrany (dle Charty OSN) a že ozbrojený útok na podporu trestných aktivit (nikaragujských *contras*) ze strany státu může mít za následek mezinárodně právní odpovědnost státu. Dále jsou v případě kolektivní sebeobrany důležité další dva požadavky, které v Chartě OSN nelze najít, ale jsou obsaženy v uvedeném případě Nikaragua, aby napadený stát sám sebe deklaroval za oběť (Salvador, Honduras, Kostarika), tedy za 'oběť' útoku a sám požádal o vojenskou pomoc ze strany třetího státu (USA). Teprve tehdy je kolektivní sebeobrana možná a přijatelná. V daném případě Mezinárodnímu soudnímu dvoru nebyly předloženy důkazy prokazující evidenci a naplňující uvedené podmínky.

Právo na kolektivní sebeobranu bylo zmíněno např. při Irácké invazi v Kuvajtu, kdy Rada bezpečnosti vydala dne 6. srpna 1990 *rezoluci 661 (1990)*²²³ potvrzující právo na individuální či kolektivní sebeobranu dle článku 51 Charty OSN nebo při konfliktu v Bosně a Hercegovině.

Povinnost ke kolektivní sebeobraně mohou státy převzít smluvně. Státy si za tak za účelem kolektivní sebeobrany vytvářejí *organizace kolektivní sebeobrany* na základě článku 51 Charty OSN (např. Organizace Severoatlantické smlouvy, Západoevropská unie). V této souvislosti je nutno zmínit, že organizace kolektivní sebeobrany se odlišují od regionálních organizací, na které se vztahuje odlišný právní režim, a to dle kapitoly VIII Charty OSN. Hlavní rozdíl mezi nimi spočívá v informační povinnosti o činnostech pro udržení míru a bezpečnosti. Regionální organizace mají informační povinnost o činnostech pro udržení míru a bezpečnosti nejen současných, ale i budoucích (vyjádřeno slovem 'zamýšlí'), což vyplývá z článku 54 Charty OSN. Pro organizace kolektivní sebeobrany platí, že mají informační povinnost o opatřeních až učiněných (článek 51 Charty).

Právním základem Organizace Severoatlantické smlouvy je Severoatlantická smlouva²²⁴ ze dne 4. dubna 1949. Cílem bylo vytvořit kolektivní obranu svých

---

²²² Dok. *Nicaragua v. USA*, op. cit. (181).

²²³ SC, S/RES/661 (1990).

²²⁴ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 66/1999 Sb. o přístupu České republiky k Severoatlantické smlouvě.

účastníků.²²⁵ Článek 3 Severoatlantické smlouvy uvádí: *'Aby bylo účinněji dosaženo cílů této smlouvy, budou smluvní strany, jednotlivě i společně, stálou a účinnou svépomocí a vzájemnou výpomocí udržovat a rozvíjet svou individuální i kolektivní schopnost odolat ozbrojenému útoku'*.

Ve vztahu ke kolektivní sebeobraně je důležitý článek 5 Severoatlantické smlouvy. V uvedeném článku se *'smluvní strany dohodly, že ozbrojený útok proti jedné nebo více z nich v Evropě nebo Severní Americe bude považován za útok proti všem, a proto odsouhlasily, že dojde-li k takovému ozbrojenému útoku, každá z nich uplatní právo na individuální nebo kolektivní obranu, uznané článkem 51 Charty Spojených národů (...)*. Každý útok proti členovi a jiná učiněná opatření musí být neprodleně oznámena Radě bezpečnosti. Opatření budou ukončena, jakmile Rada bezpečnosti přijme potřebná opatření k obnovení a zachování mezinárodního míru a bezpečnosti (článek 5 odstavec 2 Severoatlantické smlouvy).

Článek 5 odstavec 2 Severoatlantické smlouvy obsahuje povinnost informovat Radu bezpečnosti o opatřeních již učiněných, a to okamžitě. Z tohoto článku a vymezení informační povinnosti vyplývá, že NATO lze pokládat za organizaci kolektivní povahy.²²⁶

Článek 5 Severoatlantické smlouvy měl být poprvé užit po 11. září 2001. „Generální tajemník NATO prohlásil, že akce bude považována za situaci krytou článkem 5 Severoatlantické smlouvy v případě, že bude řízena ze zahraničí.“²²⁷ K takovému použití článku 5 Severoatlantické smlouvy však posléze nedošlo, neboť vojenský zásah byl proveden Spojenými státy americkými a Velkou Británií.

Kolektivní sebeobrana je důležitá zejména v případě, kdy selže systém kolektivních opatření OSN. Závazek států poskytnout oběti pomoc zakládá smlouva, což vyjadřuje podstatu, že nejde o sebeobranu vlastní. Podstatou je pomoci oběti ozbrojeného útoku, v takovém případě má kolektivní sebeobrana své důležité místo tam, kde obětí by mohl být vojensky slabší stát.

---

²²⁵ Mrázek J., op. cit. (2), str. 202.

²²⁶ HUMMER, Waldemar, SCHWEITZER, Article 54, in: SIMMA, Bruno, *The Charter of the United Nations: A commentary, Second Edition*, Volume 1, Oxford University Press, New York, 2002, str. 891–895.

²²⁷ Potočný, M., Ondřej, J., op. cit. (13), str. 275.

KAPITOLA

5.

KOLEKTIVNÍ BEZPEČNOST

Tradiční teoretickou koncepcí kolektivní bezpečnosti je bezpečnost zaměřená dovnitř skupiny států tvořících kolektivní bezpečnost, tedy jde o ochranu proti útoku ze strany jakéhokoli člena. Dle J. Mrázka kolektivní bezpečnost předpokládá účinný zákaz použití síly a hrozby silou a dále i mírové řešení sporů mezi účastníky²²⁸. Podstatu kolektivní bezpečnosti tvoří spolupráce států a zákaz jakékoli pomoci útočníkovi, a to uvnitř skupiny států tvořících kolektivní bezpečnost.

Kolektivní bezpečnost se vyvinula v průběhu 19. století, v době hledání rovnováhy mezi právem užití síly a úplným zákazem užití síly, právem společnosti použít donucovací mechanismus proti druhé straně, jež porušuje určité chráněné hodnoty.

První stálá mezinárodní organizace Společnost národů byla založena na kolektivní obraně. Podle článku 10 Paktu Společnosti národů (vstoupil v platnost v roce 1920), ve kterém *'se členové Společnosti národů zavazují, že budou šetřit a hájit nynější územní celistvosti a politické nezávislosti všech členů Společnosti proti každému vnějšímu útoku'*²²⁹.

Od 24. října 1945 je kolektivní bezpečnost položena na OSN. Dle článku 1 odstavce 1 Charty OSN patří k hlavním cílům OSN udržovat mezinárodní mír a bezpečnost *'a zatím účelem konat účinná kolektivní opatření, aby se předešlo a odstranilo ohrožení míru a byly potlačeny útočené činy nebo jiná porušení míru a aby pokojnými prostředky a ve shodě se zásadami spravedlnosti a mezinárodního práva bylo dosaženo úpravy nebo řešení těch mezinárodních sporů nebo situací, které by mohly vést k porušení míru'*. Charta OSN zakotvila postavení Rady bezpečnosti (článek 24 Charty OSN), jako orgánu OSN odpovědného za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti a vymezila právní koncepci týkající se kolektivní bezpečnosti. Je tedy na Radě bezpečnosti, aby rozhodla, zda útočný čin nastal,

---

²²⁸ Mrázek, J., op. cit. (2), str. 157 – 167.

²²⁹ Dok. op. cit. (37).

a jaká opatření by měla být přijata. Takové rozhodnutí je dle článku 25 Charty OSN zavazující. Závaznost rozhodnutí je navíc podepřena politicky, a to prostřednictvím specifického způsobu hlasování v Radě bezpečnosti. Tento hlasovací postup nejen vyžaduje jednomyslnost členů Rady bezpečnosti, ale také jednomyslnost stálých členů Rady bezpečnosti. Podstatou takového postupu je, aby Rada bezpečnosti měla plnou podporu politickou a vojenskou nejsilnějších států OSN.²³⁰ Významný zásah do uvedeného hlasovacího postupu může způsobit právo veta. Takovou zkušenosti přineslo zejména období konfliktu Východ-Západ, kdy se právo veta stalo překážkou kolektivní bezpečnosti.

O skutečnosti, že OSN je organizací kolektivní bezpečnosti svědčí kromě článku 1 Charty OSN dále článek 2 odstavec 5 Charty OSN *'všichni členové poskytnou Organizaci spojených národů veškerou pomoc při každé akci (...)'* nebo článek 2 odstavec 6 Charty OSN *'OSN zajistí, aby státy, které nejsou jejími členy, jednaly podle těchto zásad (...)'*. Kolektivní bezpečnosti je vyhrazena zejména kapitola VI, VII a VIII Charty OSN (uvedené tři kapitoly Charty OSN byly již zmíněny v průběhu celého textu).

Kapitola IV zavazuje členské státy hledat řešení sporů prostřednictvím mírových řešení (čl. 33 odstavec 1 Charty OSN – např. vyjednáváním, šetřením, řízením smírčím atd.). Takový postup však nevylučuje podporu ze strany Rady bezpečnosti a Valného shromáždění. O tom vypovídá např. článek 33 odstavec 2 a článek 34 Charty OSN *'Rada bezpečnosti může konat šetření o každém sporu nebo každé situaci'* a určit zda takový spor může ohrozit mezinárodní mír a bezpečnost nebo postup dle článku 35 Charty OSN. Taková doporučení však nejsou závazná. Jestliže Rada bezpečnosti určí, „že situace mezi stranami neodpovídá doporučení Rady bezpečnosti, neexistuje dále žádný způsob dohody mezi spornými stranami. To ukazuje na nedostatek efektivních prostředků pro mírová urovnání sporů“²³¹. Pokud mírové prostředky selžou, nastává postup dle kapitoly VII Charty OSN.

Postup dle kapitoly VII Charty OSN je podstatou kolektivní bezpečnosti. Rada bezpečnosti vykonává podle této kapitoly řadu rozličných činností, z nichž nejdůležitější činností je udržovat mezinárodní mír a bezpečnost. Jejím úkolem je

---

²³⁰ Delbrück, J., op. cit. (6), str. 646-656.

²³¹ Delbrück, J., op. cit. (6), str. 646-656.

dle článku 39 Charty OSN 'určit, zda došlo k *ohrožení míru, porušení míru nebo útočnému činu*' a rozhodnout o opatřeních podle článku 41 a nebo 42 Charty OSN. Taková rozhodnutí o opatřeních jsou závazná. Podle článku 40 Charty OSN může vyzvat strany, aby podnikly zatímní opatření, která považuje za nutná nebo žádoucí. „Článek 40 nevymezuje, zda opatření dle takového článku jsou závazná. Skutečnost, že opatření jsou považována za nutná nebo žádoucí, poukazuje spíše na doporučující charakter.“²³² Článek 42 Charty OSN zmocňuje Radu bezpečnosti, aby podnikla *'akce leteckými, námořními nebo pozemními silami, jaké považuje za nutné k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti'*. OSN nemá své vlastní vojenské jednotky. Dle článku 43 Charty OSN *'všichni členové Organizace spojených národů se zavazují, že Radě bezpečnosti na její výzvu a podle zvláštní dohody nebo dohod dají k dispozici ozbrojené síly, pomoc a služby nutné k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti'*. Poskytování vojenských jednotek způsobuje v reálné praxi OSN mnohé problémy například nemožnost okamžitého zásahu ze strany OSN. Jak je přímo obsaženo v uvedeném článku 43 Charty OSN, poskytování vojenských jednotek je možné jen tehdy, je-li uzavřena zvláštní dohoda. Bývalý generální tajemník B. Boutros-Ghali se snažil ve své zprávě *Agenda pro mír*²³³ s tímto problémem vypořádat a uvedl ideu o vytvoření systému pohotovostních sil, které by byly odpovědné za okamžitou reakci v případě aktuální, bezprostřední agrese. Podstata tedy spočívá v pohotovostních silách, které by byly dostupné na 'zavolání' a které by byly složeny z vojenských jednotek, jež by se nabídly dobrovolně k výkonu takové služby. Na straně jedné takové vojenské pohotovostní síly dnes existují. Na straně druhé státy nadále rozhodují, kam své vojenské jednotky vyšlou.

Systém kolektivní bezpečnosti může fungovat i na regionální úrovni. Charta OSN v člancích 51, 52 a 54 uznává právo na vytváření regionálních organizací (Liga arabských států, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě). Jde o tzv. oblastní dohody. Dle článku 52 Charty OSN *'žádné ustanovení této Charty nebrání existenci oblastních dohod nebo orgánů pro řešení takových otázek, týkajících se udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, které jsou vhodné pro oblastní akci (...)'*. Úkolem regionálních organizací je hlavně řešení oblastních sporů, hlavní

---

²³² FROWEIN, J. A., KIRSCH, *Article 41*, in: SIMMA, Bruno, *The Charter of the United Nations: A commentary, Second Edition*, Volume 1, Oxford University Press, New York, 2002, str. 729–735.

²³³ Dok. *An Agenda for Peace*, op. cit. (8).

odpovědnost za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti stále nese Rada bezpečnosti *'žádná donucovací akce nebude podniknuta podle oblastních dohod nebo oblastními orgány bez zmocnění Rady bezpečnosti'* (článek 53 odstavec 1 Charty OSN). Článek 53 odstavec 1 umožňuje Radě bezpečnosti, aby delegovala na regionální organizace pravomoci dle kapitoly VII. Nicméně z článku 53 odstavec 1 vyplývá, že regionální organizace nejsou oprávněné přikročit k donucovací akci bez předchozího souhlasu Rady bezpečnosti. Teprve se souhlasem Rady bezpečnosti je takový postup legitimní.

Historické zkušenosti s kolektivní bezpečností ukazují, že fungování systému kolektivní bezpečnosti není zcela bez výhrad. Tak tomu bylo například v průběhu studené války, kdy systém kolektivní bezpečnosti ztratil na významu, neboť pozice Rady bezpečnosti byla oslabena v důsledku práva veta Sovětského svazu. Počátkem 90. let 20. století se kolektivní bezpečnost znovu obnovila a prošla vývojem do podoby, v jaké ji známe dnes. Rada bezpečnosti OSN má stále jen malé pravomoci zabránit nějakému státu zahájit válku s jiným státem. Pro kolektivní bezpečnost by bylo jen velkým přínosem, kdyby se Rada bezpečnosti mohla stát silnějším a respektovanějším orgánem v mezinárodním společenství.

ZÁVĚR

V této diplomové práci jsem se pokusila zmapovat koncepci OSN na udržení světového míru a bezpečnosti za celých 64 let její existence. Její postavení na mezinárodní scéně, její činnost a dohled nad zachováním mezinárodního míru a bezpečnosti dle zakládajícího dokumentu OSN, Charty OSN, s přihlédnutím a větším důrazem na dva nejdůležitější orgány OSN, a to Radu bezpečnosti OSN a Valné shromáždění OSN. Charta OSN se za dobu své existence stala základním ustanovením, jež nabylo na právním významu a stalo se základem pro celé mezinárodní společenství.

Idea OSN se začala rodit v průběhu 40. let 20. století v důsledku zkušeností z 2. světové války a byla ovlivněna určitým zklamáním z neúspěchu její předchůdkyně Společnosti národů, od které se očekávalo naplnění mírového uspořádání po 1. světové válce. Organizace spojených národů se objevila na mezinárodní scéně dne 24. října 1945, kdy vstoupila v platnost Charta OSN. Došlo tak k završení několika předchozích let usilovného vyjednávání o její struktuře a právním základu. Charta OSN v článku 1 odstavec 1 uvedla, že cílem OSN je udržovat mezinárodní mír a bezpečnost a za tím účelem má konat účinná kolektivní opatření. Aby OSN mohla konat účinná kolektivní opatření, tak ji státy svěřily pravomoci, které jsou obsažené zejména v kapitolách VI, VII, VIII Charty OSN. Primární odpovědnost za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti získala Rada bezpečnosti dle článku 24 odstavec 1 Charty OSN. Valné shromáždění je orgánem poradním, politickým (článek 10 a násl. Charty OSN). Členstvím v OSN státy neztratily svoji suverenitu. OSN nemá právo zasahovat do věcí, které podstatně patří do vnitřní pravomoci kteréhokoli státu s výjimkou postupu dle kapitoly VII Charty OSN (čl. 7 odstavec 2 Charty OSN).

Po 2. světové válce politický vývoj událostí rozdělil svět do dvou částí dle mocenského rozložení sil, moc východní (SSSR) a západní (USA). Svět se stal bipolárním. OSN (Rada bezpečnosti) byla oslabena mocenskou konfrontací a aktivním uplatňováním práva veta především ze strany SSSR. Došlo k potlačení účinnosti kolektivní obrany zakotvené v Chartě OSN. V souvislosti s ideou práva na sebeurčení národů dochází k procesu dekolonizace. Valné shromáždění přijalo Deklaraci o poskytnutí nezávislosti koloniálním územím a národům. Po 2. světové

válce se otevřela cesta k tzv. generaci prvních mírových operací podle kapitoly „VI a půl“ (UNEF I a II, UNFICYP, UNIFIL), které jsou charakteristické neutrálním postojem OSN ke vzniklým situacím, kdy OSN působila převážně jako mediátor mezi státy.

Počátek 90. let znamenal konec mocensko-ideologického konfliktu. Rada bezpečnosti znovu nabyla na významu ve smyslu její odpovědnosti za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti. Novým fenoménem se staly vnitrostátní konflikty. OSN změnila své nástroje a více se zaměřila na prevenci konfliktů. V roce 1990 Irácká invaze do Kuvajtu znamenala znovuotevření systému kolektivní bezpečnosti OSN. Generální tajemník B. Boutros-Ghali ve své zprávě Agenda pro mír (1992) se snaží najít nový koncept pro zesílení postavení OSN. V roce 2000 byla zveřejněna tzv. Brahimiho zpráva obsahující koncept možného vývoje OSN v budoucnu.

Ve 21. století se objevily pro OSN nové výzvy v podobě teroristických útoků. Důležitým časovým mezníkem se stalo 11. září 2001, kdy byly podniknuty teroristické útoky na Světové obchodní centrum a na Pentagon. Vojenský zásah USA a Velké Británie proti Afghánistánu a postup Rady bezpečnosti prolomily několik let ustálené pojetí v právním výkladu článku 51 Charty OSN, tj. práva na sebeobranu, ve spojení s bojem proti terorismu. Od roku 2004 OSN pracuje na sjednocení postupu proti terorismu. Celosvětová protiteroristická strategie byla přijata Valným shromážděním dne 8. září 2006, kdy poprvé všechny členské státy OSN se shodly na mezinárodní spolupráci v boji proti terorismu a na vykonání dalších významných kroků k omezení terorismu.

Z mého pohledu není reálné OSN zrušit a nahradit ji modernější organizací. Mnohé debaty, jež se vztahují k OSN, se dotýkají neschopnosti reflektovat přicházející změny, promítnout je do reality, a to převážně z důvodu jejího zpolitizování. Z hlediska pohledu vnějšího, tedy směrem k mezinárodním vztahům, k zachování míru a bezpečnosti, mi z provedené analýzy vyplynulo, že OSN je stále potřebnou, živou a fungující organizací. V její koncepci se odráží mnohaleté zkušenosti, které jsou podstatné i pro řešení otázek budoucích. OSN se svým věkem nejen stárne, ale i zraje, stále dokáže být v denním kontaktu s realitou a zasahovat do celosvětového dění, a to je významným pozitivním bodem. Určitou šancí k upevnění její pozice může být cesta silnější spolupráce s regionálními organizacemi, a tak přispět k vlastní větší akceschopnosti, neboť regionální

organizace mohou mít mnohdy užší kontakt s konfliktními oblastmi a vědět rozhodující informace.

Opravdovým problémem je nereflektování vnitřních změn, tedy nereflektování nárůstu nových členských států a jejich nezapojení do rozhodovacího procesu v Radě bezpečnosti, a tím i ohrožení kolektivní bezpečnosti. OSN je postavena před požadavek demokratizace a otevření prostoru k co možná nejširší dohodě mezi členskými státy. V tomto bodě OSN zestárla.

Na úplný závěr své práce si dovolím vyjádřit svou naději v to, že jsem dokázala zachytit postavení Organizace spojených národů ve vztahu k zachování světového míru a bezpečnosti a její nelehké poslání při plnění cílů. Ráda bych OSN popřála mnoho dalších let úspěšné existence, větší respekt a důvěru ze strany členských států a mnoho nekonečných sil do budoucna. K tomu dodávám, že si plně uvědomuji, že nejen ona nese odpovědnost za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, ale jsme to i my, bez ohledu na jakýkoli biologický, kulturní či sociologický rozdíl.

POUŽITÉ ZDROJE

1) Seznam použité odborné literatury

ANGELET, Nicolas, *International law limits to the Security Council*, Gowland-Debbas (ed), in: *United Nations Sanctions and International Law*, 2001, str. 71-82.

BINDSCHEDLER, Rudolf L., *Annexation*, in: *Encyclopedia of Public International Law*, Volume One, North Holland, Amsterdam, 1992, str. 168 – 172.

BÍLKOVÁ, Veronika, *Nové konflikty - konflikty po rozpadu bipolárního světa*, *Bezpečnostní témata*, č. 1, 2002, s. 11-12.

BYERS, Michael, *War Law: Understanding International Law and Armed Conflict*, Grove Press, New York, 2005.

CARON, D., *The Legitimacy of the Security Council*, *American Journal of International Law*, 1993, str. 562 – 564.

CONFORTI, Benedetto, *The Law and Practice of the United Nations*, 3rd Revised Edition, Martinus Nijhoff Publishers, the Netherlands, 2005.

ČEPELKA, Čestmír, DAVID, V., *Úvod do teorie mezinárodního práva*, Brno, 1983.

DAVID, Vladislav, MALACKA, Michal, *Fenomén mezinárodního terorismu*, Linde Praha a.s., Praha, 2005.

DAVID, Vladislav, SLADKÝ, Pavel, ZBOŘIL, František, *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*, Leges, Praha, 2008.

DE ARÉCHAGA, Eduardo Jiménez,, *United Nations Security Council*, in: *Encyclopedia of Public International Law*, Volume Four, North-Holland, 2000, str. 1168 – 1172.

DELBRÜCK, Jost, *Collective Security*, in: *Encyclopedia of Public International Law*, Volume One, North Holland, Amsterdam, 1992, str. 646 – 656.

DE WET, E., *The Chapter VII Powers of the United Nations Security Council*, Hart Publishing, North America, 2004.

DOEHRING, Karl, *Unlawful Resolutions of the Security Council and their Legal Consequences*, 1 *Max Planck Yearbook of United Nations Law* 96, 1997, str. 91 - 110.

DOYLE, Michael W., *Discovering the Limits and Potential of Peacekeeping*, in: OTUNNU, Olara A., DOYLE, Michael W., *Peacemaking and Peacekeeping for the New Century*, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., USA, 1998, str. 1-20.

FROWEIN, J. A., KIRSCH, *Chapter VII. Action with respect to Threats to the Peace, Breaches of the Peace, and Acts of Aggression*, in: SIMMA, Bruno, *The Charter of the United Nations: A commentary, Second Edition, Volume 1*, Oxford University Press, New York, 2002, str. 701–759.

FROWEIN, J. A., KIRSCH, *Article 41*, in: SIMMA, Bruno, *The Charter of the United Nations: A commentary, Second Edition, Volume 1*, Oxford University Press, New York, 2002, str. 729–735.

GABAL, Ivan, *Etnické konflikty v postkomunistické Evropě, v Kooperativní uspořádání bezpečnosti v Evropě*, 1. vyd. Praha: ÚMV 1998. Část 1.

GARNER, Bryan A., *Black's Law Dictionary*, 2nd Pocket Edition, West Group, St. Paul - Minnesota, 2001, str. 702.

GILL, TD, *Legal and some Political Limitations on the Power of the UN Security Council to Exercise its Enforcement Powers under Chapter VII of the Charter*, 26 *Netherlands Yearbook of International Law* 92 (1995), str. 33 – 138.

HAILBRONNER, Kay, KLEIN, *Article 10*, in: SIMMA, Bruno, *The Charter of the United Nations: A commentary, Second Edition, Volume 1*, Oxford University Press, New York, 2002, str. 257 – 275.

HAILBRONNER, Kay, KLEIN, *Article 11*, in: SIMMA, Bruno, *The Charter of the United Nations: A commentary, Second Edition, Volume 1*, Oxford University Press, New York, 2002, str. 276 – 287.

HOBZA, Antonín, *Dokumenty ke studiu mezinárodního práva*, Typus, Praha, 1931.

HOBZA, Antonín, *Úvod do mezinárodního práva mírového*, část I., Praha, 1993.

HOLMAN, Catriona A., CANTON, Helen (ed.), *The Europa Directory of INTERNATIONAL ORGANIZATIONS*, 5 th Edition, Europa Publications, London, 2003, str. 4 – 5.

HUMMER, Waldemar, SCHWEITZER, *Article 54*, in: SIMMA, Bruno, *The Charter of the United Nations: A commentary, Second Edition, Volume 1*, Oxford University Press, New York, 2002, str. 891–895.

CHESTERMAN, Simon, FRANCK, Thomas M., MALONE David M., *Law and Practice of the United Nations: Documents and Commentary*, Oxford University Press, New York, 2008.

KENNEDY, Paul, *The Parliament of Man: The Past, Present and Future of the United Nations*, Random House, Inc., New York, 2006.

KIRGIS, Frederic L., Jr., *INTERNATIONAL ORGANIZATIONS in their LEGAL SETTING*, 2nd Ed., West Publishing Co., USA, 1993.

MACQUEEN, Norrie, *The United Nations Since 1945*, Longman, New York, 1999.

MALENOVSKÝ, J., *Mezinárodní právo veřejné: Jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému 4. opr. a dopl. vyd.*, Brno: Masarykova univerzita, 2004.

MANUSAMA, Kenneth, *The United Nations Security Council in the Post-Cold War Era: Applying the Principle of Legality*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2006.

MRÁZEK, Jan, *Válka proti terorismu a mezinárodní právo*, in: SCHEU, H. Ch. (ed.), *Právní aspekty boje proti terorismu*, sv. 5, UK Praha – Evropské informační středisko, Praha, 2005, str. 209 – 228.

MRÁZEK, Josef, *Právo mezinárodní bezpečnosti a odzbrojení*, Academia, Praha, 1990.

ONDŘEJ, Jan, *ODZBROJENÍ prostředek zajištění mezinárodního míru a bezpečnosti*, 2 rozšířené vydání, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň, 2008.

POTOČNÝ, Miroslav, *OSN – nástroj míru a mezinárodní spolupráce*, Svoboda, Praha, 1975.

POTOČNÝ, Miroslav, ONDŘEJ, Jan, *Mezinárodní právo veřejné, Zvláštní část 4. doplněné a rozšířené vydání*, Praha C.H.Beck, Praha, 2003.

POTOČNÝ, Miroslav, ŠIBAJEVOVÁ, E., A., *Právo mezinárodních organizací*, Panorama, Praha, 1984.

QUIGLEY, J., *The United Nations Security Council: Promethean Protector or Helpless Hostage?*, 35 Texas International Law Journal 157 (2000), str. 129 – 172.

RANDELZHOFER, Albrecht, *Use of Force*, Encyclopedia of Public International Law, Volume Four, North-Holland, Amsterdam, 2000, str. 1246 – 1258.

RANDELZHOFER, Albrecht, *Article 51*, in: SIMMA, Bruno, *The Charter of the United Nations: A commentary, Second Edition*, Volume 1, Oxford University Press, New York, 2002, str. 788-806.

SAPIRO, M., *What Future for the UN Charter System of War Prevention*, American Journal of International Law, Vol. 97, No. 3, 2003, str. 600.

SCHMID, Alex P., *The United Nations Strategy to Prevent and Combat Terrorism*, in SCHEU, H. Ch. (ed.), *Právní aspekty boje proti terorismu*, sv. 5, UK Praha – Evropské informační středisko, Praha, 2005, str. 9 – 27.

SOFAER, A.D., *On the Necessity of Pre-Emption*, European Journal of International Law, 2003, vol. 14, No. 2., str. 219 – 220.

STEIN, Eric, MORRISEY, Richard C., *Uniting for Peace Resolution*, in: Encyclopedia of Public International Law, Volume Four, North-Holland, Amsterdam, 2000, str. 1232 – 1235.

SVOBODA, Pavel, *Úvod do evropského práva*, C H Beck, Praha, 2004.

SUY, Erik, *United Nations Peacekeeping System*, in: Encyclopedia of Public International Law, Volume Four, North Holland, Amsterdam, 2000, str. 1143 – 1149.

ŠTURMA, Pavel, *Problémy nových mezinárodních smluv proti terorismu: mezi universalismem OSN a regionalismem Rady Evropy*, SCHEU, H. Ch. (ed.), *Právní aspekty boje proti terorismu*, sv. 5, UK Praha – Evropské informační středisko, Praha, 2005, str. 189 – 208.

TOMUSCHAT, Christian, *Pacific Settlement of Disputes*, in: SIMMA, Bruno, *The Charter of the United Nations: A commentary, Second Edition*, Volume 1, Oxford University Press, New York, 2002, str. 583–594.

URBANOVSÁ, Jana, *Operace OSN na udržení míru v Africe po skončení studené války – předpoklady úspěchu*, *Mezinárodní vztahy*, č. 3/2008, Ústav mezinárodních vztahů, Praha, 2008, str. 22 – 46.

WEISS, Thomas G., FORSYTHE, David P., COATE, Roger A., PEASE, Kelly-Kate, *The United Nations and Changing World Politics*, Fifth Edition, Westview Press, New York, 2007.

WHITE, N. D., *Keeping the Peace: The United Nations and the maintenance of international peace and security*, Second edition, Manchester University Press, Manchester, 1997.

ŽALOUDEK, Karel, *Encyklopedie politiky*, Libri, Praha, 1999.

2) Seznam použitých dokumentů OSN

a) Valné shromáždění OSN

- GA, Resolution 377 (V), *Uniting for Peace*, 1950.
- GA, Resolution 1004, 2 UN GAOR ESS Supp. (No. 1) 2 (1956).
- GA, Resolution 2006 (XXIX) of 18 February 1965.
- GA, A/RES/1514 (XV) *Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples*, 1960.
- GA, A/RES/1541(XV) of 1960.
- GA, Resolution 1654 (XVI), *Resolution establishing the Special Committee on Decolonization*, 1961.
- GA, A/RES/2131 (XX) *Declaration on the Inadmissibility of Intervention in the Domestic Affairs of States and the Protection of their Independence and Sovereignty*, 1965.
- GA, A/RES/25/2734 *Declaration on strengthening of international security*, 1970.
- GA, A/RES/2625 (XXV) *Declaration on Principles of International Law Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations*, 1970.
- GA, Resolution 2793 (XXVI) 1971 *Question considered by the Security Council at its 1606th, 1607th and 1608th meetings on 4, 5 and 6 December 1971*.
- GA, Resolution 2925 (XXVII) *Strengthening of the role of the United Nations with regard to the maintenance and consolidation of international peace and security, the development of cooperation among all nations and the promotion of the rules of international law in relations between States*, 1972.
- GA, A/RES/40/61, 1985.

- GA, A/45/39 1990 *Consideration of effective measures to enhance the protection, security, and safety of diplomatic and consular missions and representatives.*
- GA, A/RES/49/60, 1994.
- GA, A/RES/51/210, 1996.
- GA, Resolution 52/164 *International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings*, 1997.
- GA, Resolution 54/109 *International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism*, 1999.
- GA, A/RES/56/1 *Condemnation of terrorist attacks in the United States*, 2001.
- GA, A/RES/60/1 *The 2005 World Summit*, 2005.
- GA, A/60/825 *Uniting against terrorism: Recommendations for a global counter terrorism strategy*, 2006.
- GA, A/RES/62/288 *The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy*, 2008.
- GA, A/RES/60/288 *Plan of action*, 2008.
- GA, A/RES/62/272, 2008.

b) *Rada bezpečnosti OSN*

- SC, S/RES/50 (1948).
- SC, S/RES/91 (1951).
- SC, S/RES/186 (1964).
- SC, S/RES/242 (1967).
- SC, S/RES/ 338 (1973).
- SC, S/RES/660 (1990).
- SC, S/RES/661 (1990).
- SC, S/RES/678 (1990).
- SC, S/RES/687 (1991).
- SC, S/RES/1368 (2001).
- SC, S/RES/1373 (2001).

- SC, S/RES/1566 (2004).

c) *Generální tajemník OSN*

- UN Doc A/47/277 - S/24111 Report of the Secretary-General *pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31. January 1992: An Agenda for Peace*, 17 June 1992.
- UN Doc A/50/60 - S/1995/1 1995 Report of the Secretary-General *pursuant on the work of the organization: Supplement to an Agenda for Peace: Position Paper of the Secretary-General on the Occasion of the Fiftieth Anniversary of the United Nations*, 1995.
- UN Doc A/59/2005 Report of the Secretary-General, *In larger freedom: towards development, security and human rights for all*, 2005.
- UN Doc A/55/502 *Report of the Secretary-General on the implementation of the report of the Panel on United Nations peace operations*, 2000.

d) *High-level Panel on Threats*

- UN Doc A/59/565 Report of the Secretary General's High-level Panel on Threats, Challenges, and Change, *A more secure world: Our shared responsibility*, 2004.

3) Seznam použitých právních předpisů České republiky

- Vyhláška č. 30/1947 Sb. o chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora, sjednaných dne 26. června 1945 na konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci, konané v San Francisku,
- Mírová smlouva č. 217/1921 Sb. mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Německem a Protokol, podepsané ve Versailles dne 28. června 1919.
- Vyhláška MZV 15/1988 Sb. Vídeňská úmluva o smluvním právu z roku 1969.
- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 66/1999 Sb. o přístupu České republiky k Severoatlantické smlouvě.

4) Seznam soudních rozhodnutí

a) *Mezinárodní soudní dvůr*

- ICJ, ICJ Reports 174: *Reparation for Injuries suffered in the Service of the United Nations*, 1949.

- ICJ, ICJ Reports of Judgments, *Advisory Opinions and Orders, Certain Expenses of the United Nations* (Article 17 paragraph 2 of the Charter), 1962.
- ICJ, *Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua* (Nicaragua v. USA), ICJ Rep. 1986.
- ICJ, Advisory opinion 16: *Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution*, 1971.

b) Mezinárodní soudní dvůr pro bývalou Jugoslávii

- *Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, Prosecutor v. Dusko Tadic a/k/a/ „Dule“*, Case No. IT-94-AR72, A.Ch., 2. October 1995, 28.

5) Internetové odkazy:

- United Nations, Informační centrum v Praze, *Zprávy: Mírové mise navazují partnerství s regionálními organizacemi*, ze dne 30.05.2008 [online], [cit.2009-06-16]. Dostupné z WWW:
< <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1437> >.
- United Nations, Secretary General, *Former Secretaries: Boutros Boutros-Ghali* [online], [cit. 2009-06-09]. Dostupné z WWW:
< <http://www.un.org/sg/ghali.shtml> >.
- United Nations, General Assembly, *International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism* [online], [cit. 2009-06-09]. Dostupné z WWW:
< http://untreaty.un.org/English/Terrorism/English_18_15.pdf >.
- United Nations, Informační centrum OSN v Praze, *Zprávy - 59. zasedání Valného shromáždění OSN za předsednictví Gabonu*, ze dne 14.9.2004, [online], [cit. 2009-03-03]. Dostupné z WWW:
< <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=959> >.
- United Nations, Secretary General, *Supporting Victims of Terrorism* [online], [cit. 2009-06-22]. Dostupné z WWW:
<<http://www.un.org/terrorism/pdfs/UN%20Report%20on%20Supporting%20Victims%20of%20Terrorism.pdf>>.

- United Nations, Security Council, Membership of the Security Council: Membership in 2009 [online], [cit. 2009-06-11]. Dostupné z WWW:
< <http://www.un.org/sc/members.asp> >.
- BBC News, Asia-Pacific, *North Korea in plutonium threat*, ze dne 13.06.2009 [online], [cit. 2009-06-22]. Dostupné z WWW:
< <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/8098484.stm> >.

RESUMÉ

THE UNITED NATIONS CONCEPTION OF PEACE AND SECURITY MAINTENANCE

The thesis is dealing with the development of peace and security policy of the United Nations throughout its historic steps until nowadays. There are many reasons for my research such as my interest in international public law, in the development of the concept of peace and security and the evolution of the United Nations. I tried to provide an answer to the question concerning whether the United Nations still plays a key role in preserving the peace and security.

The thesis is composed of five chapters. Chapter One is introductory and deals with basic terminology of the concepts and with the description of methods used by the United Nations in the maintenance of international peace and security.

Chapter Two concentrates on the history of the United Nations. The chapter consists of five parts. Part One focuses on international cooperation and the reasons behind the creation of an international organization for maintenance of peace and security. The first attempt in that direction was the establishment of the League of Nations. However, in practice it turned out not to be very successful. The Second World War was the context in which the idea of creating a new international organization that could preserve peace at an international level was first launched. That international power would be conferred upon the United Nations. The establishment of the United Nations is captured in Part Two of the Chapter. The other parts reflect the work of the main organs of the United Nations and the peacekeeping operations carried throughout the history of the United Nations until now. Part Three describes the conflict between two of the greatest powers of the world during the Cold war which threatened to paralyze and mostly succeeded the entire activity of the United Nations. Part Four pertains to the post Cold War period, when once with the defeat of the Soviet Union, the world became one international stage for the United Nations to act as a player in the maintenance of international peace and security. Last Part focuses on the new problems of the 21st century among which the terrorism issue plays a central part.

Chapter Three concentrates on the powers of the main organs of the United Nations – General Assembly and Security Council. This Chapter is subdivided into four parts. Part One illustrates the separation of powers among the organs of the United Nations. Part Two and Three look separately at the position of the General Assembly of the United Nations and of the Security Council. Part Four brings a comparative study of the powers and the relations between them. An important historic step in the evolution of separation of powers is the resolution 'Uniting for Peace' (resolution 377(V), 1955), which gives General Assembly authority to take action if Security Council fails to act in specific cases (the issue of the sharing of the responsibility for peace and security).

Chapter Four concentrates on a general principle of international law – the prohibition of use of force. The general provision for the prohibition of use of force is to be found in Article 2 (4) of the UN Charter. There are some exceptions to this article of the UN Charter. These exceptions, gathered in part Two, pertain to the right of self-defense and collective self-defense under Article 51 of the Charter and also to the obligation of collective security under the decision of the Security Council.

Chapter Five deals with the collective security of the United Nations. It illustrates meaning of the collective security and its historical development. The most important part analyses the legal provision of the collective security (Chapter VI, VII and VIII of the UN Charter).

The conclusions are dealing with the aim of the thesis. United Nations is 63 years old (24.9.1945). During its life the United Nations searched for ways in which to fulfill its obligation resulting from the UN Charter. I believe that the United Nations did the best taking into the consideration its political features. Criticism relates to the process of disassociation from the organization. The problem is that during its life almost nothing has changed and the United Nations, although being a centralized system, no longer represents the interests of all Member States. The United Nations is a large organization and any change takes more time to happen and that is why I do not expect major overturns to appear in order to provide solutions for all the criticisms. However, I think that it is still the main actor to provide answers to the problems concerning the preservation of peace and security, especially in the new millennium that has, from the beginning, been confronted

with new forms of security problems such as terrorism or mass destruction weapons.

Klasifikace (Classification): Mezinárodní právo (International law).

Klíčová slova (Keywords): Organizace spojených národů (United Nations); Mírová a bezpečnostní politika (Peace and Security policy); Rada bezpečnosti (Security Council).